

# *Kangasalan Luonto*

*Vuosijulkaisu 2015*



- *Kirkkojärvi ja kasvillisuus*
- *Tavase kaatumassa*
- *Kultarinta*

# Kangasalan luonnon 150 vuotta



Kangasalan luonto ry. oli mukana Kesäpäivä Kangasalla -lähimarkkinoilla Mobiliassa sunnuntaina 28.6.2015.

Suomen luonnonsuojeluliiton Luonnonkukkien päivänä 14.6.2015 teemana oli tupasvilla. Parikymmentä ympäristöaktiivia löysi sitä sateessa Laipanmaan Ruokojärveltä.



**K**angasalan kunta syntyi, kun Venäjän keisari Aleksanteri II antoi 1865 ”Majesteetin Armollisen Asetuksen kunnallishallituksesta maalla”. Hengellisten asioiden hoito erotettiin seurakunnalle, ja pitäjä alkoi hoitaa maallisia asioita. Juhlavuonna 2015 liput ja julisteet ovat koristaneet Kangasalan julkisia rakennuksia.

Koko 150-vuotisen olemassaolonsa ajan Kangasala on ollut tunnettu luonnonkauneudestaan. Onko ylpeilyyn aihetta? Ilmansuojelussa on varmasti menty eteenpäin. Saastuttava ja savuttava teollisuus on vähentynyt. Päästöjä on vähennetty, ja niinpä saamme ihailla naavaa metsissä. Vesi- suojelussa tilanne on parantunut. Roine, Längelmävesi sekä Vesijärvi ovat melko kirkasvetisiä. Tekemistä riittää silti, sillä 1959-1980 kunnan jätevedet pilasivat pahoin Kirkkojärven, ja toipuminen kestää kauan. Toiseksi pahimmin on saastunut Pakkalanjärvi. Uusi kaava tuskin parantaa järven tilaa. Teollisuuden ja asutuksen vesistö- päästöt ovat aika hyvin kurissa, mutta maatalous on nykyään ylivoimaisesti suurin vesien rehevöittäjä.

Onnettominta on ollut kunnan soraharjujen tuhoaminen. Zacharias Topelius kauhistui Vehoniemen seljäteellä, sillä niin kauas kuin silmä siintää, näkyy sorakuoppia. Kangasalasta tuli 1960-luvulla Tampereen raaka-ainereservi. Miljoonia kuutiometrejä harjusoraa vietiin Tampereen rakentamiseen. Soranotto oli niin villiä ja sääntelemätöntä, että seurauksena oli Kangasalan luonnonsuojeluyhdistyksen perustaminen 1978. Sen ensimmäinen voimanäyte oli harjujen-

suojeluadressi, johon yhdistys kokosi 6500 nimeä, puolet kunnan äänioikeutetusta väestöstä. Adressi vaikutti maa-aineslain säätämiseen 1981. Se tosin vain lievitti vahinkoja. Tampere sai maa-aineksen ja syntyneet työpaikat. Kangasalle jäi pilattu luonto. Useita ottoalueita ei koskaan edes maisemoitu. Kunnan lupa-automaattiin tulee edelleen tasaiseen tahtiin uusia maa-aineshakemuksia.

**L**iikenne on monisatakertais- tunnut 150 vuodessa. Vesi- ja raideliikenne on lopetettu ja kaikki kuljetukset siirretty maanteille. Teitä on levennetty ja nopeuksia nostettu, jolloin melu- ja pakokaasuhaitat ovat pahentuneet. Turvallisuuden lisäämiseksi teitä on massiivisesti valaistu, ja valosaastetta ovat lisänneet valoviljelykasvihuoneet. Kunnan kaavoitus on 30 vuotta suosinut maapohjaa tuhlaavaa matalan asumistehokkuuden pientalovaltaista rakentamista, jopa rautatien varressa. Se vaikeuttaa joukkoliikennettä sekä tehokasta jäte- ja energiahuoltoa. Ekologisesti kestävämpi ja sosiaalisesti tasa-arvoisempi korkeamman asumistehokkuuden asuntotuotanto on monina vuosina laiminlyöty kokonaan. Luonnonsuojelualueita kunnassa on jonkin verran, ja Natura2000 lisäsi suojeltuja alueita. Tosin kunta vastusti Kuohunlahden suojelua, kun ympäristöjärjestöt ehdottivat Kirkkojärven ottamista Natura2000 -ohjelmaan. Salmuksen Natura2000-alueen läpi vedettiin röyhkeästi maakaasuputki. Kunta oli mukana Tavase Oy:n suunnitelmassa rakentaa tekopohjavesilaitos Topeliuksen kansallismaisemaan Keisarinharju-Vehoniemenharjun Natura2000-alueelle. Ympäristö- ja kansalaisjärjestöjen vastustus näyttää onneksi kaatavan suunnitelman, mutta Tavasea varten ehdittiin jo rakentaa Raikun vedenkäsittelylaitos Natura2000-alueelle.

Taloudellisesti vaikeana aikana kunnassa ”mennään yrityspuoli edellä”. Ympäristöarvoja työnnetään oksalle alimmalle. Vuoden 2005 kuntastrategiassa kerrottiin miten Kangasalla

eletään ”... turvallista ja aktiivista elämää, hyvin hoidetussa ympäristössä, keskellä kaunista luontoa.” Vuoteen 2016 ulottuvan kuntastrategian tiivistelmässä ”...luonto ja ihmiset ovat Kangasalla järkevästi sopusoinnussa.” Ympäristötietoisuuden lisääntyminen ja ympäristöministeriön perustaminen saivat aikaan ympäristölautakunnan perustamisen Kangasalle. Se yhdistettiin sittemmin rakennus- ja ympäristölautakuntaan. Juhlavuonna kunnassa puuhataan organisaatiouudistusta, joka asiallisesti lakkauttaisi ympäristölautakunnan. Sen tilalle tulisi ”elinvoimallautakunta”. Se muistuttaa Venäjän luonnonvarainministeriötä. Nimi kertoo, että täältä saa luonnonvaroja, tulkaa hakemaan.



## Kangasalan luonto ry:n vuosijulkaisu

**Julkaisija:** Kangasalan luonto ry.  
C/o Jorma Mäntylä  
Tanhuanpääntie 25  
36200 KANGASALA  
0400-333575

**Vastaava toimittaja:**  
Jorma Mäntylä  
jmantyla@kaapeli.fi

**Taitto:**  
Viestikettu, Nina-Carita  
n-c@viestikettu.fi

ISSN-L 0781-5166  
ISSN 0781-5166

**Paino:**  
Viestipaino, Tampere 2015

## Sisällys

- s. 5 Vesikasvit kertovat Kirkkojärven tilasta
- s. 8 Liito-oravan suojelun kaksitahoisuus
- s. 9 Karhun ja suden herkkä kohtaaminen
- s. 10 Tavasen vastainen kansalaisliike
- s. 14 Ympäristöjärjestöjen vastine Tavase Oy:n valituksesta
- s. 17 Miksi junat eivät pysähdy Kangasalla?
- s. 18 Saarikylissä korjattiin sato ja arvosteltiin kotiviinit
- s. 19 Lentolan FK-radon farssi, osat 3 ja 4
- s. 20 Luonto kaunokirjallisuudessa
- s. 24 Hamppu, pelasta metsämme!
- s. 26 Kangasalan Luonnon toimintaa



Kansikuva: Risto Sukki,  
ks. haastattelu s. 9.



Takakansi: Heikki Toivonen,  
ks. artikkeli Kirkkojärvestä s. 5.

## Liity jäseneksi

- Haluan liittyä Suomen luonnonsuojeluliiton jäseneksi. Jäsenmaksu on 35 €/vuosi. Jäsenetuna saan mm. Luonnonsuojelija-lehden ja uutiskirjeet sekä 10 % alennuksen Luontokaupan tuotteista.

### Yhteystietoni

Etinimi \_\_\_\_\_ Sukunimi \_\_\_\_\_  
Katuosoite \_\_\_\_\_  
Postinumero \_\_\_\_\_ Postitoimipaikka \_\_\_\_\_  
Puhelin \_\_\_\_\_ Sähköposti \_\_\_\_\_

- Minulle saa lähettää tietoa Luonnonsuojeluliiton toiminnasta ja tukimahdollisuuksista.

Voit liittyä jäseneksi myös osoitteessa: //sil.fi/liity//

Vastaanottaja  
maksaa  
postimaksun

**Suomen luonnonsuojeluliitto**  
Tunnus 5009174 00003  
VASTAUSLÄHETYS

Suomen  luonnonsuojeluliitto

# Vesikasvit kertovat Kirkkojärven tilasta

**K**angasalan keskustan Kirkkojärven käyttöä ja kunnostusta selvittävä työryhmä on 2014–15 teettänyt järven nykytilan ja luontoarvojen selvityksiä. Ne käsittelevät veden ja sedimentin laatua, linnustoa, kalakantaa sekä EU:n luontodirektiiviin kuuluvan viitasammakon esiintymistä kunnan keskustan Kirkkojärvellä.

Kalastus selvitys on saanut eniten huomiota. Kirkkojärvestä on hyvin paljon kalaa, mutta perin särkivaltaisena kalaston rakenne on huono, ja se on osa järven ongelmaa. Petokaloja tarvittaisiin vähentämään särkiä tai siten niitä pitäisi pyytää pois tehokasavien avulla. Tästä, kuten muistakin selvityksistä keskustellaan työryhmässä tarkemmin ensi talvena. Myös valtatie 12:n parannustyö on ajankohtainen. Miten se toteutetaan Kirkkojärven pohjoisrannalla ja mitä tehdään Kuohunlahden penkereelle?

Olen työryhmän työhön liittyen selvittänyt Kirkkojärven kasveja ja kasvil-

lisuutta. Rantametsistä oli lyhyt juttu jo viime vuoden Kangasalan Luonto 2014 -vuosijulkaisussa. Kirkkojärven rantametsien hoito- ja käyttösuunnitelman päivitys on tullut ajankohtaiseksi; toivoa sopii, että tekemiäni havaintoja käytetään siinä. Seuraavassa vesikasveista, ja mitä ne kertovat Kirkkojärven ja Kuohunlahden tilasta. Kahden päivän soutu retki tapahtui elokuun lopulla.

### Kuohunlahti – umpeenkasva- va kasvikeidas

Vuonna 1972 Kuohunlahden suulle rakennettu valtatie 12 penkere erotti Kuohunlahden muusta Kirkkojärvestä. Kuohunlahden tulee runsaasti pohjavettä, joten vesi virtaa lahdesta pääaltaaseen penkereen alikulun kautta. Pääaltaan vettä ei käytännössä tule Kuohunlahdelle, eikä suojaiseen lahden kehity aallokkoakaan. Lähdevedet ja suojaisuus tekevät matalasta lahdesta vesikasveille poikkeuksellisen suotuisan kasvupaikan. Varsinkin u-

kasvusto on edustavaa: kiehkuraarvia, litteävitä, poimuvita, tylppälehtivita, pikkuvita, ahvenvita, karvalehti ja äskettäin ilmaantunut vesirutto. Tänä vuonna kiehkuraarvia oli lahden ehdoton valtalaji. Kellulehtiset pohjanlumme, isoulpukka ja uistinvita peittävät vedenpinnan, suojaissa paikoissa on runsaasti suoraan vedestä ravinteensa ottavia irtokellujia: kilpukkaa ja pikkulimaskaa, niukempana isolimaskaa.

Kuohunlahden veden laatu on parempaa kuin lahtea katsomalla voisi luulla. Kasvittomissa kohdissa pohja yleensä näkyy. Vesi on varsin kirkasta, ison rantalähteen kohdalla näkösyvyys oli hieman yli kaksi metriä. Veden hygieninen tila on hyvä eikä lahdelta ole aikoihin ollut sinileväkukintoja. Sen sijaan lahdesta on runsaita rihmamaisten viherlevien kasvustoja. Vilkkaan yhteyttämisen seurauksena ne nousevat veden pintaan ja muodostavat peitteitä vesikasvien pinnalle.

Kuohunlahden pohjukan avovesialueella ja rantaluhdilla on monia

**Kuohunlahden keskiosaa peittävät vesikasvit ja viherlevälautat.**





Lintutorni on jäämässä rantapuuston katveeseen, tornin edustan kasvillisuus on ilmaantunut 1970-luvun jälkeen.

lähteitä. Niillä on suuri merkitys sekä vesikasveille että rantaluhtien kasvis-  
tolle. Pohjukassa on runsaasti kapeaos-  
mankäämiä, luhtareunuksissa suoraan  
vedestä kasvavaa vesisaniaista nevai-  
marretta, varstasaraa, kurjenmiekkaa,  
punakoisoa ym. Tällainen kasvillisuus  
kuuluisi oikeastaan eteläisemmille alu-  
eille ja on tämän luontotyypin pohjoi-  
simpia esiintymiä. Rantaluhtilla kasvaa  
myös isohierakkaa, parimetristä rehevi-  
en vesien lajia. Kirkkojärvelle se on le-  
vinnyt ihmisen mukana parikymmentä  
vuotta sitten.

Kuohunlahden peittävät kasvit ja  
rihmalevät eivät kaikkien mielestä ole  
miellyttävä näky. Suurella kasvimassal-  
la on vakavampikin puolensa. Hajoava  
kasvimassa ei kulkeudu lahdesta pois,  
vaan jää sinne. Kuohunlahti mataloituu  
pikku hiljaa, mikä edelleen johtaa ve-  
sikasvien ja leväpeitteiden lisääntymi-  
seen. Veden virtausta Kuohunlahden ja  
pääaltaan välillä pitäisi lisätä ja harkita  
pohjasedimentin poistoa Lahdentien  
lähellä. Tämä pitäisi tehdä niin, että  
lahden vesi samentuisi mahdollisim-  
man vähän, mihin voidaan kuitenkin  
vaikuttaa tekniikan avulla. Kuohun-  
lahden pohjukan lähteet ja arvokkaat  
vesikasvialueet on syytä jättää näiden  
toimien ulkopuolelle.

### Kirkkojärvi – karvalehden ja poimuvidan valtakuntaa

Tänä kesänä Kirkkojärven pääallas  
välttyi sinileväkukinnalta loppukesän

helteisiin saakka. Alkukesä oli viileä ja  
sateinen, sinilevää oli vain pieniä mää-  
riä. Sateet toivat kuitenkin järveen run-  
saasti valuma-alueen ravinteita, mikä  
mahdollisti runsaat sinileväkasvustot  
lämpimän loppukesän helteillä. Ehkä  
asiaan vaikutti sekin, että osa uposkas-  
veista alkoi tässä vaiheessa jo hajota.

Vesikasvit valtasivat järven levien  
sijasta lähes koko kesän ajaksi, kuten  
vuonna 2014. Silloin järvi oli täynnä  
poimuvitaa, viime kesänä karvaleh-  
teä. Karvalehtikasvustoja oli kaikkialla,  
poimuvitaa löytyi lähes koko järvestä,  
mutta nyt niukempana. On mahdollis-  
ta, että se on ollut alku- ja keskikesällä  
yleisempi, koska monet versot olivat nyt  
hajoamassa. Muutamasta kohdasta löy-  
tyi kiehkuraarviää, tylppälehtivitaa ja lit-  
teävitaa sekä Kuohunlahden suulta vesi-  
ruttoa. Viimeksi mainittukan on tehokas  
lisääntymään, joten muutaman vuoden  
sisällä koko järvestä voi olla vesiruton  
esiintymiä. Kaikki mainitut lajit ilmen-  
tävät suurta veden ravinnepitoisuutta.

Useiden 2000-luvun havaintojen  
perusteella Kirkkojärvien pääaltaas-  
sa on kaksi vaihtoehtoista tilaa: se on  
joko sameavetinen ja sinilevien valtaa-  
ma tai se on suhteellisen kirkasvetinen  
(näkösyvyys 1-1,5 m) ja vesikasveja on  
runsaasti. Sääolot ja järven ravinteiden  
määrä ratkaisee kumpi tilanne jää al-  
kukesän jälkeen vallitsevaksi. Runsaan  
vesikasvillisuuden kehittyminen viittaa  
järven luontaiseen toipumiseen, mikä  
tulee kuitenkin viemään useita vuosi-

kymmeniä. Välillä tulee leväkukinto-  
ja, mutta kokonaisuutena harvemmin  
kuin aikaisemmin.

Kirkas vesi ja vesikasvit ovat muille  
eliöille paljon sameavetistä levävaihetta  
parempi. Vesikasvien suojissa kehitty  
runsaasti monenlaisia eliöitä, ne ovat  
hyvä ympäristö kalanpoikasille, vidat  
ovat sorsalinnuille tärkeää ravintoa ym.  
Runsaat vesikasvit korreloivat yleensä  
runsaisiin lintukantoihin.

### Ruovikot ja osmankäämi täyttävät rantoja

1970-luvun puolivälistä tekemieni kas-  
vihavaintojen mukaan Kirkkojärven  
ruovikot ja varsinkin leveäosmankää-  
mikasvustot ovat merkittävästi lisään-  
tyneet viimeisten vuosikymmenien  
aikana. 1960-luvulla hyvinkin puolet  
järven rannoista oli ilman ruovikkoa tai  
muuta vedestä ylös nousevia ilmaversoi-  
sia kasveja. Pohjakin oli rannan lähei-  
syydessä useimmiten kiinteä. Järven  
pohjoisrannalle ilmestyi 1970- ja 1980-  
lukuilla runsaasti leveäosmankäämiä.  
Näihin kasvustoihin on kertynyt pal-  
jon maatuva kasvijätettä, ja järvikorte  
on ilmaantunut moniin kasvustoihin.  
Kortteen runsastuminen osoittaa alus-  
tan maatuneen jo paljon.

Rannanläheiset ilmaversoiskasvus-  
tot pidättävät rantapuista veteen puto-  
avan lehtimassan ja karikkeen, jolloin  
ranta maatuu edelleen. Pehmeää hajon-  
nutta kasvimassaa on paikoin jo saap-  
paan puoliväliin. Rantaan kehittynyt  
ilmaversoisvyöhyke ei ole kovin leveä,  
mutta se sulkee tiheän rantapensaikon  
ohella tehokkaasti näkymän järven-  
selälle. Pohjoisranta on tässä mielessä  
lähes kokonaan sulkeutunut ja Laik-  
kolannokan ja Kirkkojärven eteläisen  
lahden rantojen ilmaversoiskasvustot  
ovat nyt hyvää vauhtia lisääntymässä.  
Esimerkiksi järven laskuojan suulla,  
pitkospuiden päässä olevalta levennyk-  
seltä näkyy vain osmankäämejä ja mu-  
ita korkeita ruohoja.

Ilmaversoisten ohella myös veden  
pinnalla kasvavat kellulehtiset vesikas-  
vit ovat runsastuneet ja tiheet kasvus-  
tot kiertävät pääosaa järven rannoista.  
Kirkkojärvelle luonteenomaisen vesita-  
taren tiheiden kasvustojen vaaleanpu-  
naiset kukinnot näkyvät kauas. Myös  
ulpukka ja uistinviita ovat hyvin runsai-  
ta, paikoin kellulehtiä on niin tiheässä,  
että vesilintujen poikaset voivat niillä  
kävellä. Uistinvidan runsastumista voi  
toisaalta pitää järven tervehtymisen  
merkkinä, syvältä pintaan nousevana

se on muita kellulehtisiä herkempi sini-  
levien samentamalle vedelle.

### Kaipaako Kirkkojärvi kunnostusta?

Kirkkojärven ja Kuohunlahden vesi-  
kasvilajisto on vuosikymmenien mit-  
taan pysynyt pääosin samana, joku-  
nen niukempiravinteisten paikkojen  
laji on hävinnyt ja toisaalta järveen on  
tullut joitakin runsasravinteisuudes-  
ta hyötyviä lajeja. Sen sijaan kasvien  
runsaussuhteet ovat huomattavasti  
muuttuneet, samoin niiden tuottama  
kasvimassa on kasvanut paljon.

Luonnonsojuelun kannalta järven  
linnusto on kasvistoa herkempää isoille  
muutoksille. Birdlife Suomen julkaise-  
missa Linnut -vuosikirjoissa on viime  
vuosina kiinnitetty huomiota vesi- ja  
rantalintujen taantumiseen, minkä seu-  
rauksena niiden osuus uhanalaisista  
lajeista on kasvanut. Lintuvesien taan-  
tumisen syynä ovat olleet hydrologi-  
an muutokset, esimerkiksi kevättulvan  
heikentyminen, ravinteiden lisääntymi-  
sestä johtunut rehevöityminen ja siitä  
seurannut vesikasvien liiallinen lisään-  
tyminen. Rehevöitymiseen liittyy usein  
kalamäärien kasvu ja muuttuminen sär-

kikalavaltaiseksi. Myös rantalaidunnuk-  
sen vähentyminen heikentää linnuston,  
mm. kahlaajien tilaa. Samoin pienpedot  
vaikuttavat lintukantoihin. Lintuvesi-  
arvojen on todettu säilyneen parhaiten  
niissä kohteissa, joita on kunnostettu ja  
hoidettu.

Kirkkojärvenkin lintuvesiarvojen  
säilyttäminen vaatii monia toimia. Lin-  
nustoseurannan järjestäminen ja pien-  
petojen (supikoiran, minkin ja ketun)  
kantojen rajoittaminen on toimista hel-  
poimpia. Sen sijaan rehevöitymisen ja  
siihen liittyvän umpeenkasvun vähen-  
täminen on vaikeampaa.

Vaikka Kirkkojärvi näyttää hiljalleen  
toipuvan aiemmasta jätevesien laskus-  
ta, se kestää monta vuosikymmentä,  
minä aikana monet rehevöitymisen  
haitalliset vaikutukset jatkuvat. Kirk-  
kojärven ulkoista ja sisäistä kuormitus-  
ta pitäisi siis rajoittaa, jotta sinilevien  
esiintyminen vähenisi. Ravinteiden  
vähentyminen vaikuttaisi hillitsevästi  
myös vesikasvien massaesiintymiin ja  
rantavyöhykkeen umpeenkasvuun.

Sisäisen kuormituksen ja särkival-  
taisen kalaston yhteydessä on puhuttu  
sedimentin poistosta tai järven hoita-  
misesta biomanipulaation, esimerkiksi

tehokalastuksen tai petokalojen istutus-  
ten avulla. Sedimentin poisto on mah-  
dollista, jos se suunnitellaan hyvin, teh-  
dään sopivaan aikaan, niin vähän vettä  
samentaen kuin mahdollista, ja arvok-  
kaita luontokohteita välttämällä. Bioma-  
nipulaatiostakin on hyviä kokemuksia,  
joskin sitä on aika ajoin toistettava.

Ruovikoiden ja muun rantavyö-  
hykkeen kasvillisuuden lisääntymi-  
nen on Kirkkojärvestä suhteellisen  
alhaisen ja vakaan vedenpinnan ja  
rehevöitymisen aikaansaama kehitys-  
kulku. Sitä on vaikeaa kääntää. Avo-  
rantojen palauttaminen vaatisi vesi-  
kasvien niittoa ja vedenpinnan lievää  
nostoa. Näitä tulisi ennakkoluulot-  
tomasti selvittää, vaikka toimenpi-  
teille voi Natura 2000 -alueella olla  
vaikeaa saada hyväksyntää. Hyvän  
tietopohjan ansiosta mahdollinen il-  
maversoisten poisto voidaan sijoittaa  
järven luontoarvojen kannalta vä-  
hemmän arvokkaisuuden kohtiin. Ran-  
talaidunnuksen aloittaminen jollakin  
rantajaksolla taitaa sen sijaan olla lii-  
an villi ajatus, vaikka siitä linnustolle  
hyötyä olisikin.

**Heikki Toivonen**

Leveäosmankäämi leviämässä matalaan veteen Kirkkojärven itärannalla, taustalla vesitatarta.



# Liito-oravan suojelun kaksitahoisuus

**L**iito-orava on vallannut merkittävän aseman suomalaisessa luonnonsuojelun politiikassa. Lähtösäyksen anto ei se, että laji tuli sisällytetyksi Euroopan unionin luontodirektiivin lajisuojelua koskevan osion tiukasti suojeltavien lajien listalle Suomen jäsenyysneuvottelujen yhteydessä 1990-luvun alkupuolella. Sitkeä huhu – joka luultavasti jopa pitäneekään paikkansa – kertoo, että lajin sisällyttäminen listalle oli paljolti sattumaa. Neuvottelijat halusivat tarjota eräänlaisen kädenjennuksen EU:n luonnonsuojeluhallinnolle, ehkä vastineeksi siitä, että suden täysi suojelu poronhoitoalueella olisi ollut suomalaisittain vaikea pala hyväksyttäväksi. Oli miten oli, liito-orava on listalla, teknisesti luontodirektiivin lajisuojelulistalla liite IV (a).

Muutamia vuosia Suomen EU-jäsenyyden vahvistamisen jälkeen alkoi tapahtua. Liito-oravan suojelua koskevia kiistoja ilmaantui sekä hallinnon ratkottaviksi että julkisuuteen. Ensimmäisten joukossa olivat Forssan Konekallion hakkuu- ja louhosalueen laajenus sekä Helsinki–Turku moottoritien linjaus. Seuraavina vuosina liito-oravan suojelun nouseminen esiin lajin koko esiintymisalueella eli etelärannikolta Pohjois-Pohjanmaalle ja Kainuuseen.

Tamperealaisissa tutkimuksissa todettu paradoksi on, että liito-oravan suosimia vanhoja kuusivaltaisia metsiä on säilynyt huomattavassa määrin asutuskusten läheisyydessä, ulkoilualu-

eiden tai mahdollisen esikaupunkien laajenemisen laidealueilla. Kangasalan rajoittuva Ojalan alue on esimerkki. Alueen rakentamisen sisältänyt vuoden 2002 yleiskaava jouduttiin peruuttamaan liito-oravahavaintojen vuoksi.

Luontodirektiivin kriittinen säädös tiukasti suojeltavien lajien osalta on kirjattu maamien luonnonsuojelulakiin muodossa: listan ”eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty”. Säädöksen tulkinnassa olennaiseksi kysymykseksi on noussut, kuinka laajaksi yksittäisten liito-oravahavaintojen merkittävät paikat on rajattava suojelun toteuttamiseksi.

Liito-oravan suojelu on herättänyt laajakantoisempia kysymyksiä kuin vain kiistoja yksittäisistä kohteista. Laji on runsaslukuisempi, kuin sitä luontodirektiivin listalle ehdotettaessa kuviteltiin. Valtakunnallinen inventointi tuotti kannan koosta arvion 140 000 naarasta; naaraiden määrä on liito-oravan populaatorakenteen vuoksi järkevä arvioinnin kohde. Kriitikot ovat pitäneet arviota ylivoimaisesti, mutta laji on sangen runsaslukuinen. Toisaalta on ilmeistä, että liito-oravakanta on pienentynyt viime vuosikymmeninä. Lisäksi se esiintyy metsäbiotoopeilla, jotka itsessään ovat suojelun tarpeessa: varttuneissa kuusikoissa, joissa on joukossa lehtipuita, erityisesti haapoja. Lajin suojelutarvetta ei voi kiistää.

Liito-oravan suojelun kaksitahoisuudella tarkoitan asetelmaa, jossa on kaksi näennäisesti toisilleen vastakkaisista ulottuvuutta. Yhtäältä liito-orava ja sen mieliympäristöt ovat suojelun tarpeessa. Toisaalta liito-orava on kumminkin suhteellisen runsaslukuinen ja esiintyy yleisesti asutuskusten liepeillä ympäristöissä, joihin kohdistuu esimerkiksi asuntorakentamisen hankkeita. Monet hankkeet ovat vielä yhdyskuntarakenteen kestävä kehittäminen tavoitteiden mukaisia.

Kahtalaisuus ei tarkoita riitaista umpikujaa. Esimerkiksi eräiden laajalev-

kisten maakuntalehtien uutisoinnissa 2000-luvun alkuvuosina vain pieni osa (12%) oli selvästi suojelua vastustavia. Kahtalaisuus tarkoittaa sen sijaan tilannetta, missä on periaatteessa edellytyksiä koota yhteiseen keskusteluun liito-oravan suojeluun toisistaan poikkeavia näkemyksiä ja kehittää tämän perusteella ongelmien ratkaisuun uusia keinoja.

Miten siis edetä? Nähdäkseni on aluksi pyrittävä tunnistamaan ne nykyisten suojelukäytäntöjen kohdat, jotka synnyttävät umpikujamaisia riita-tilanteita. Nämä liittyvät siihen, miten tiukan suojelun periaatteita sovelletaan. Tarvittaisiin kaksi lievennystä.

Ensiksi, lisääntymis- ja levähdyspaikka on liian epämääräinen nimike. Suojelun perustaksi ei sovellu yksittäisten paikkojen tilkkutäkki. Mielekkäämpi perusta olisi arvio paikallisen liito-oravakannan elinvoimaisuudesta.

Toiseksi, liito-oravan elinympäristöjen luontainen muutos tulisi huomioida suojelusuunnittelussa. Tulisi tehdä mahdolliseksi kompensatio siten, että olennaisten rakennushankkeiden vahingoittamien liito-oravametsien tilalle luotaisiin korvaavia metsiä lähiseudulta. Liito-oravan suosima biotooppi ei ole Suomessa mitenkään ainutlaatuinen – ei edes harvinainen – ympäristötyyppi.

Tällaiset muutokset tarkoittaisivat siirtymistä joustavaan luonnonsuojeluun. Joustavan suojelun suunnitteluun ja toteuttamiseen on mahdollista kytkeä myös paikallisia maanomistajia ja asukkaita. Asenteet eivät ole perustaltan luonnonsuojelun vastaisia. Vastustusta on pikemminkin aiheuttanut sa- neluksi koettu hallinnollinen menettely. Joustavan suojelun uskottavien käytäntöjen luominen on vaativa tehtävä. Liito-oravan kohtuullinen runsaslukuisuus on tästä näkökulmasta ehdoton etu. Menetelmien kehittämiseksi on tilaa.

Kirjoituksen perustana on artikkeli: Ari Jokinen, Yrjö Haila & Nina Nygren, Liito-oravan suojelu poliittisena prosessina ja yhteistoimintahankkeena Tampereen kaupunkiseudulla. Ympäristöpolitiikan ja oikeuden vuosikirja 2009, s. 7-68.

Yrjö Haila

# Karhun ja suden herkkä kohtaaminen

**K**angasalan luonnon vuosijulkaisun 2015 kansikuvan on ottanut valokuvaaja Risto Sukki Kangasalan Kuohenmaalta.

Hän kertoo olevansa pari vuotta eläkkeellä ollut tietotekniikan ammattilainen.

– Työvuosia minulle ehti kertyä reilusti yli 40. Olen syntynyt paljasjalkainen stadin kundi. Kangasalle muutin vuonna 1989 perheeni kanssa.

– Valokuvausta olen harrastanut enemmän tai vähemmän 70-luvulta asti. Aloittelin aikoinaan mustavalkokuvien kanssa, joita toisinaan jopa itse kehittelevin. Olin Helsingissä useita vuosia mukana sikäläisen Luontokameroiden toiminnassa ja siitä oikeastaan lähti innostukseni. Suomen Luonnonvalokuvaajien jäsen olen ollut melkein perustamisesta lähtien.

– Luontokuvauksessa parasta on luonnon monimuotoisuus. Kuvattavaa riittää maisemista kasveihin, suurpeidoista perhosiin ja kaikkea siltä väliltä. Myös eri vuodenaajat antavat kuvauksen oman lisämausteensa. Karhujen ja muiden suurpetojen kohtaaminen lähietäisyydeltä ja varsinkin niiden käyttäytymisen seuraaminen on sinänsä jo suuri elämys. Kuvauskojussa istuminen on minulle myös eräänlainen retriitti – rauhoittumisen paikka. Kojussa vietetty aika on minimissään noin 16 tuntia.

– Karhukuvausta olen kokeillut useampia kertoja viimeisen kymmenen vuoden aikana pääosin Kuhmon alueella rajan pinnassa. Kuvaustilanteissa kuvaaja istuu turvallisesti piilokojussa ja lähietäisyydellä tallustelevalle karhuille on paikallisen luontoyrittäjän toimesta tuotu murkinaa. Paras kuvausaikaa on yleensä alkukesän valoisat illat ja yöt. Joskus on kojusta joutunut lähtemään tyhjin käsin, mutta parhaimmillaan karhuja on ollut useita eri yksilöitä ja erään kerran paikalle jolkutteli yllättäen pari sutta ja toisella kerralla onnistuivat kuvaamaan myös ahmaa.

Mitkä ovat olleet hauskimmat tai vaarallisimmat kuvaustapahtumasi?

– Kuvasin kanahaukkoja piilokojusta, joka sijaitti yli kahdenkymmenen

metrin korkeudessa kuusessa. Sattui vielä melko tuulinen sää, joka lisäsi 10-tuntisen session jännitystä aika lailla.

– Seitsemisessä putosin vyötäisiäni myöten suohon. Kuvauskaverit virittelivät ensin kaikessa rauhassa kameransa ja dokumentoivat tilanteeni huolellisesti ja vetivät minut vasta sen jälkeen kuville.

Luontokuvauksen etiikasta on keskusteltu paljon. Kuvia otetaan ja niitä muokataan, lavastetaan jne. Miten kuvaus on tässä suhteessa muuttunut pitkän ajan kuluessa? Missä kulkee hyvän kuvan raja?

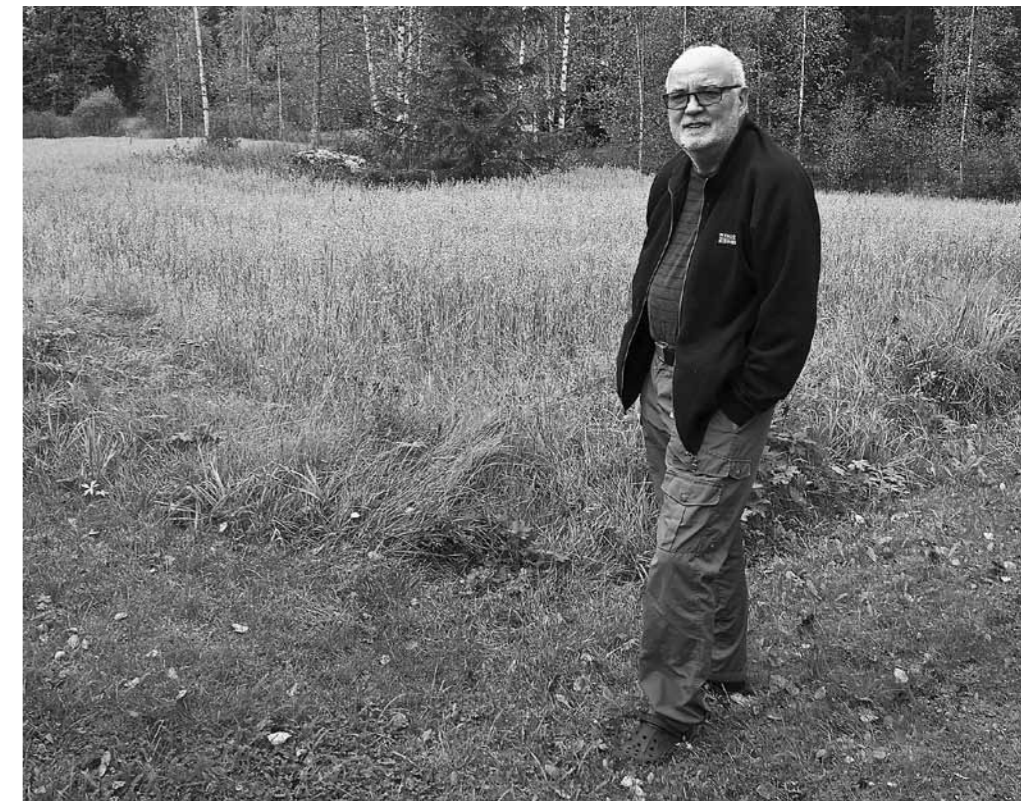
– Vasta digikuvaus on mahdollistanut kuvien laajamittaisen manipuloimisen. Huonoakin kuvaa pystyy nyt jälkeinpäin korjailemaan ja kuvista on helppo saada vaikkapa taiteellisempia kuvankäsittelyohjelmien avulla. Suomen Luonnonvalokuvaajien jäsenet noudattavat hyvin tarkasti yhdistyksen vuonna 2008 antamia eettisiä ohjeita, joilla säädetään niin käyttäytyminen luonnossa kuin toimiminen valokuvaajana. Jos kohde on kuvattu luonnosta irrotetussa ympäristössä tai jos kuvan sisältöön on oleellisesti vaikutettu la-

vastuksin tai kuvan oton jälkeen tapahtuneella kuvankäsittelyllä, on näistä toimenpiteistä mainittava, kun kuvan käyttöyhteys tällaista mainintaa edellyttää. Eettisten sääntöjen noudattamista valvoa yhdistyksen asettama eettinen toimikunta.

Lehdistössä on toisinaan petovihaan yllyttäviä juttuja, lietsotaan pelkoa ja vaaditaan kaatolupia. Mikä on käsityksesi Pirkanmaalta?

– Petovihan lietsonta on tarpeetonta, mutta asiallisen tiedon jakamista aiheesta voi aina lisätä. Peto väistää ihmistä, mutta häiriintyneet yksilöt ovat luonnollisesti asia erikseen, ja niiden kaatamisesta päättäminen on viranomaisen tehtävä. Kangasalla elää havaintojen mukaan pari kolme karhua ja ilveskanta lienee kohtalainen. Sanoisin, että olisi miltei lottovoitto päästä näkemään täällä karhu tai läpikulmatkalla oleva susi. Metsään menoa ei petojen takia kannata pelätä ja jos metsässä pitää ääntä, eläin kyllä väistää, sillä se pelkää ihmistä luonnostaan.

Haastattelu ja kuva:  
Jorma Mäntylä



Jos ette ihan pakottavista syistä suojele minua, tarjotkaa korvaavia metsiä lähiseudulta. Kuva: Sll.



# Tavasen vastainen kansalaisliike

*- muistoja ja haastatteluja*

Kesäkuun 18. päivä 2015 kirjoitettiin historiaa Vaasan aluehallintovirastossa. Tavase Oy:n hakemus suuren tekopohjavesilaitoksen rakentamisesta Kangasalan ja Pälkäneen rajalle hylättiin. Laitos olisi vakavasti vaurioittanut Vehoniemen ja Keiniänrannan Natura2000-alueita.

Juhannuksena näytti kuin kesä 2015 olisi Tavasen viimeinen. Pian yhtiö kuitenkin ilmoitti valittavansa Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston hylkäävästä päätöksestä. Tavasen lisäksi myös Akaan kaupunki teki valituksen. Tämä toi kansalaisliikkeelle loppukeksiksi töitä. Vastineita tehtiin yhdessä ja erikseen. Laajan joukon yhteisvastineen laati **Ari Nieminen** Valkeakoskelta. **Simo Korppoo** vastasi toisesta yhteisvastineesta. Kangasalan luonto-yhdistys ja SLL:n Pirkanmaan piiri tekivät yhteisen kannanoton. Lisäksi joukko yksittäisiä vastineita Kangasalta ja Pälkäneeltä lähti Vaasaan. Pälkäneen ympäristölautakunnan vastineen oleel-

lisen sisällön saimme lukea Aamulehdestä.

Tavase-vastustusta voi nimittää kansalaisliikkeeksi, vaikka se ei ihan määritelmän mukainen liike olekaan. Itse näkisin sen nykyisellään enemmän verkostoksi, joka koostuu erilaisista ja eri lähtökohdista aiheesta kiinnostuneista henkilöistä, mutta joilla on sama päämäärä: suojella Kangasalan ja Pälkäneen harjuja ja niiltä avautuvia kauniita maisemia tekopohjavesilaitokselta.

Antitavase on vuosien varrella muuttunut sekä toiminnallisesti että joukkuekokoonpanoltaan. Alkuvuosi- en ja myös koko Tavase-taistelun keulahahmo on ollut pälkäneläinen **Kalle**

**Hakalehto**, tekniikan tohtori, sekä harjuluonnon että geotekniikan tunteva kalliotekniikan dosentti. Kangasalan antitavaseaktiiviteetti käynnistyi hiukan jälkijättöisesti Pälkäneeseen nähden. Aluksi se purkautui vehoniemeläisten huolena kotimaisen säilymisestä sekä **Marjo Tiitolan** ja muiden Tavase-yhtiön perustamiskiirettä ihmetteliden valtuutettujen aktiivisuuden kautta. Kangasalan luonto-yhdistys aktivoitui Tavasen suhteen vuonna 2006 **Jorma Mäntylän** tultua puheenjohtajaksi. Marjo oli huomannut että kunnallisvaalien ehdokasmainoksista ainoastaan Jorman mainoksessa mainittiin EI Tavaselle. Siltä istumalta Marjo soitti Jormalle ja pyysi hänet vuosikokoukseen, jossa tuore tulokas valittiin suoraan puheenjohtajaksi.

Kangasalan luonto järjesti syksyllä 2008 eri kunnissa toimivien antitavasealaisten tapaamisen. Tilaisuuteen osallistui myös Niemisen Ari isänsä Altin kutsumana. Ari on sen jälkeen kirjoittanutkin suurimman osan niistä sadoista, jopa tuhansista sivuista, joita Antitavase-verkosto on tuottanut sekä pitänyt lukuisia mielenkiintoisia PowerPoint-esityksiä eri yleisöille lähinnä Kangasalla ja Pälkäneellä mutta myös muissa Tavase-kunnissa. Antitavasella on myös kansanedustaja, hänkin Valkeakoskelta. **Pauli Kiuru** on tehnyt kirjallisen kysymyksen Tavasen aiheuttamasta Punamultalukon suojelun viivästyttämisestä ja pitänyt Tavasea jatkuvassa seurannassa omalla sivustollaan ja lehtikirjoituksillaan.

Tuorein Antitavase-ponnistus Kangasalla käynnistyi 2011, kun **Ismo Mäkinen** ja **Aira Aarnio** luontoyhdistyksen tukemana alkoivat kerätä kuntalaisten nimikirjoituksia adressiin, jonka tavoitteena oli jättää kuntalaisaloite Tavasesta irtautumiseksi. Aloite johti valtuustopäätökseen 16.4.2012: Kangasala aloittaa neuvottelut Tavasesta irtautumiseksi.

**Tavasen vastaisen liikkeen ensimmäisiä kokouksia pidettiin Vehoniemen kylässä sijaitsevassa Villa Vuorikotkassa vuonna 2003 (kuva s. 10).**

**Tiedotusvälineet ovat alusta lähtien seuranneet Tavasen taivalta. Kangasalan valtuustossa 16.4.2005 kuvattiin Kalle Hakalehdon esitystä.**

Vastustuksesta huolimatta Tavase-juna puuskutti voitonvarmana lupahakemuksesta toiseen, ja viimein lupakäsittelyyn aluehallintovirastossa Vaasassa. Päätös annettiin 18.6.2015 ja sen sisältö oli ikävä yllätys yhtiölle, mutta iloinen yllätys meille hankkeen vastustajille.

Tavasen arviointi ja historiikki tulevat käsiteltäviksi joskus tulevaisuudessa, mutta nyt on kansalaisliikkeen puheenvuoro. Seitsemän antitavasealaista vastasi seuraaviin kolmeen kysymykseen:

**1. Milloin Tavase-vaihe elämässäsi alkoi?** Kerro myös mitä Tavasesta silloin ajattelit ja millaista tietoa siitä silloin sait ja keneltä/mistä lähteestä.

**2. Mitä ajattelet Tavase-hankkeesta tänään?** (Tutkimuslupien haku Vehoniemenharjulle v. 1995, tutkimukset 97-98, Tavase Oy:n perustaminen 2002, YVA 2002-2003, lupahakemus 2003 (tutkimuksia, useita lupahakemuksia 2004-2014, AVI:n tarkastuskäynti 2014, AVI:n hylkäävä päätös 18.6.2015, Tavasen valitus Vaasan hallolle, 20.7.2015, vastineet ja lausunnot 18.9.2015.)

**3. Olet osa kansalaisliikettä, miten olet sen mieltänyt?** Miten se on toiminut, miten vaikuttanut, mikä on liik-

keemme vahvuus, mikä on ollut oma roolisi, mitä olet saanut, mitä antanut?

**Laina Helen, Vehoniemi:**

1. Ensi kosketukseni tekopohjavesilaitokseen oli Raikun kyläläisillä pidetty tilaisuus (29.6.1995 klo 17). Siellä oli Esko Haume, Tavasen ensimmäinen toimitusjohtaja, ja Kangasalan kunnankin edustajia oli paikalla. Väkeä siis oli. Esittelijät olivat innoissaan uudesta hankkeesta. Meidän annettiin ymmärtää, että pitäisi olla kauhean onnellisia, että saadaan tällainen laitos. Ei tätä mahdollisuutta joka kylä saakaan! Kuulemani perusteella en mitenkään osannut mieltää, millainen laitos tänne oli tulossa.

Seuraava mielikuvani aiheesta liittyy imeytyskokeisiin. Muistan ne jäätyneet puut, kun Tavase ruiskutti pohjavettä harjuun talvipakkasella. Muistelen että niistä kokeista tuli monille harjun alueen asukkaille ongelmia, kun kaivosta loppui vesi. Kaivoja jouduttiin syventämään ja niille, joiden kaivoja ei saatu syventämällä toimiviksi, tehtiin uudet kaivot. Onneksi asukkaat eivät joutuneet itse maksamaan uusia kaivoja.

2. Mielikuvani hankkeesta ovat muuttuneet vuosien kuluessa. Kun katselen veden valumista harjusta sadesäällä tai keväällä lumen sulaessa, tulevat väistämättä mieleen Tavasen vesimäärät ja niiden vaikutus lähimaaston





# Ympäristöjärjestöjen vastine Tavase Oy:n valituksesta

Hakemus suuren tekopohjavesilaitoksen rakentamisesta Kangasalan ja Pälkäneen rajalle hylättiin Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastossa 18.6.2015. Tavase Oy valitti päätöksestä 17.7.2015. Ympäristöjärjestöt antoivat valituksesta seuraavan vastineen.

VASTINE Vaasan hallinto-oikeudelle Tavase Oy:n valitukseen Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston päätöksestä 18.6.2015 nro 72/2015/2 (LSSAVI/73/04.09/2010), tekopohjavesilaitoksen rakentaminen Vehoniemen-Isokankaan harjulle sekä töiden aloittaminen ennen päätöksen lainvoimaiseksi tulemistä, Kangasala ja Pälkäne.

## Pääsisältö

1. Tavase Oy:n valitus 17.7.2015 hylätään ja Vaasan aluehallintoviraston päätös 18.6.2015 (LSSAVI/73/04.09/2010) pidetään voimassa. 2. Asiaa ei tule palauttaa aluehallintoviraston uuteen käsittelyyn. 3. Edellyttämme uutta ympäristövaikutusten arviointimenettelyä (YVA). 4. Töiden aloittamislupaa muutoksenhausta huolimatta ei tule myöntää edes vakuutta vastaan.

Haluamme antaa vastineemme Tavase Oy:n esittämiin selityksiin ja lausuntoihin ja haluamme toimittaa asiaan liittyvää aineistoa Vaasan hallinto-oikeudelle kunnes oikeus antaa asiasta päätöksen.

Palautamme mieleiin ympäristöjärjestöjen muistutuksen syyskuussa 2013 Tavase Oy:n hakemuksen johdosta (ks. Kangasalan Luonto -vuosilehti 2013). Kertaamme tässä pääkohdat miksi Tavase Oy:lle ei tule myöntää lupaa tekopohjavesilaitoksen rakentamiseen Kangasalan ja Pälkäneen rajalle Vehoniemen-Isokankaan harjulle.

Hakemusasiakirjan ja valituksen mukaisesti tämä suuri tekopohjavesiaitos turvaisi ”... hyvälaatuisen veden riittävän saannin Tampereen ja Valkeakosken seudun kunnille.” Hakemussuunnitelman mukaan laitos tuottaisi 70000-92000 m3 vuorokaudessa talousvettä osakaskunnille. Raakavetenä käytettäisiin Roineen järvivettä, jota imeytettäisiin harjuun kolmella imeytysalueella TUA1, TUA2 ja TUA3. Tekopohjavesi ja pohjavesi otettaisiin harjusta kaivoalueilla, mistä se siirtopumppaamon kautta pumpattaisiin Tampereelle ja osakaskunnille. Tätä varten yhtiö haluaisi käyttöoikeuden sadetus-, kaivo- ja allasimeytystä varten 65 hehtaariin harjun alueista (FCG hakemussuunnitelma 28.6.2012, taulukko s. 35). Lisäksi yhtiö vaatii alueita tekopohja- ja pohjaveden johtolinjoille, siirtopumppaamolle, johto- ja sähkölinjoille, huolto- ja liikennereiteille, tarkkailujen edellyttämille rakenteille ja muille tekopohjavesilaitoksen rakentamisen, käytön ja kunnossapidon edellyttämille alueille ja rakenteille.

## Kansallismaiseman luonnonsuojelu ja Natura2000-alueet

Ympäristöjärjestöt muistuttavat, että Vehoniemi - Isokangas on Suomen kansallismaisemaa, jossa ovat seuraavat luonnonsuojelualueet: Keisarinharju-Vehoniemenharju ja Keiniänranta (Natura2000 -alueet), Vehoniemenharjun ls-alue ja Punamultalukon

luonnonsuojelualueeksi myyty alue(ei rekisteröity) sekä yksityinen luonnonsuojelualue Vehoniemenharjussa vanhan Pälkäneentien varrella, Keiniänrannan valtakunnallinen soidensuojelualue (yksityisten maalla ja osin valtion maalla) sekä Syrjänharjun luonnonsuojelualue (yksityisellä maalla).

Punamultalukon ja Teuvonmäen alueet on maanmittaustoimittuksessa vuonna 2012 liitetty osaksi Vehoniemenharjun luonnonsuojelualueutta. Toimitus on suoritettu loppuun, mutta sen rekisteröintiä on viivästytetty Tavase-hankkeen vuoksi. Punamultalukko ostettiin luonnonsuojelualueeksi valtiolle vuonna 1996. Se kuuluu Natura2000-alueeseen, mutta rekisteröinti luonnonsuojelualueeksi antaisi sille vahvemman suojelustatuksen eikä Tavasen hakemuksessa ko. alueelle sijoittuvia toimintoja (esim. kaivoalue) voisi lainkaan sijoittaa Punamultalukon 25 ha alueelle.

Vastineessaan s. 28-34 yhtiö yrittää todistaa, että sen toiminoilla ei ole vaikutusta Punamultalukkoon. Tavasen edellisten imeytyskokeiden aikana Punamultalukko muuttui järveksi, kuten valokuvat osoittavat. Ne antavat aiheen kysyä sopiiko näin suuri supan pinnanvaihtelu yhtiön kuvaileman normaalin 1,5 metrin vaihteluväliin.

Toteamme, että Tavase Oy:n laitos sijoittuisi osin Natura2000 -alueille sekä niiden ja luonnonsuojelualueiden välittömään läheisyyteen. Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096 §13 ja §14 ym. toteaa yksiselitteisesti, että rakentaminen tällaisille alueille on kielletty. Saman lain 64 a § asettaa heikentämiskiellon Natura2000 -alueille: ”Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää.”

Yhtiö hakee lupaa tekopohjavesilaitokselleen peräti sadan vuoden ajaksi. Aika on niin pitkä, että sen kuluessa järviveden kymmenien tuhansien kuutiometrien päivittäinen imeyttäminen sadetus- ja muin menetelmin harjuun aiheuttaa pysyviä ja ennallistamattomia heikennyksiä alueen luontoarvoihin. Laitos on siis lähtökohtaisesti Lsl 20.12.1996/1096 ja Natura2000 –lainsäädännön vastainen, kuten Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on päätöksessään 75/2015/2 oikein todennut.

Yhtiön suunnitelmat ovat muuttuneet useaan otteeseen vuosien varrella sekä myös hakuprosessin aikana. Hakemus tuli vireille jo 2003. Ajoittain yhtiö on ilmoittanut käyttävänsä 2,4% Natura2000 -alueista, tässä valituksessa luku on 0,98 %. Yhtiö siirtelee ja muuttelee imeytysalueita ja rakennelmia saadakseen ympäristöhaitat näyttämään pienemmiltä. Toimintojen siirtäminen Natura2000 -alueiden ulkopuolelle tai läheisyyteen ei poista sadan vuoden aikana odotettavissa olevaa luonnonarvojen merkittävää heikkenemistä. Lsl 65 § (22.12.2009/1587) toteaa, että hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset, vaikka toiminta olisi Natura2000 -alueen ulkopuolella, jos ”... todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia.”

Tätä yhtiö ei ole tehnyt. Eikä se olisi voinutkaan suorittaa asianmukaista arviointia, koska toimintoja on siirretty uusille tutkimattomille alueille. Tämän vuoksi Tavasen laitoslupahakemus sisältää lukuisia tutkimuslupahakemuksia. Käytännössä yhtiö hakee lupaa tekopohjavesilaitokselle, jonka ympäristövaikutuksia eikä edes toimintakykyä voi arvioida luotettavasti ennen kuin lupahakemukseen sisältyvät tutkimukset on tehty.

Ihmettelimme muistutuksessamme 13.9.2013 Tavase Oy:n hakemusten omiutuista käsittelyjärjestystä. Yhtiö haki lupaa varsinaisen laitoksen rakentamiseen ja toiminnan käynnistämiseen, vaikka sillä oli samaan aikaan vireillä tutkimuslupahakemus. Vaasan hallinto-oikeus hylkäsi valitukset ja antoi Tavaselle tutkimusluvan. Niistä on valitettu Korkeimpaan hallinto-oikeuteen (yhteisvalitus), eikä se ole vielä ratkaissut asiaa (Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston päätös 13.11.2012 nro 95/2012/2, Dnrot 02040/12/5299, 02050-02051/12/5299, 02062-02064/12/5299, 02070/12/5299 ja 02081-02082/12/5299). Tavase Oy:n valituksesta 17.7.2015 (asianajotoimisto Naturata) ilmenee, että tutkimukset ovat edelleen tekemättä. Valittajan mielestä tutkimuksia on silti tehty riittävästi. Kuitenkin tutkimuslupahakemus on voimassa. Tässä on ilmeinen ristiriita. Yhtiön ja sen hankkeen epävarmuudesta kertoo, että samanaikaisesti tutkimuksia on tehty riittävästi, mutta silti haetaan uutta tutkimuslupaa, ja lisäksi laitoslupahakemus sisältää lukuisia tutkimuslupahakemuksia.

## Muutokset kertovat epävarmuudesta

Ympäristöjärjestöt toteavat, että yhtiön hankesuunnitelma on merkittävästi muuttunut vuosien kuluessa. Uusimman hakemussuunnitelman mukaan ensisijainen imeytystapa on täysin muuttunut. Yhtiö hakee lupaa kaikille imeytysmenetelmille eli sadetus-, kaivo- ja allasimeytykselle. Kaivoimeytystä ei yhtiön YVA-vaiheen aikana ollut olemassakaan, ja edelleen siitä on hyvin vähän kokemusta. Sadetusimeytystä vähennetään ja sen rinnalle tulevat allas- ja kaivoimeytys. Tämä muuttaa koko laitoksen luonteen. Sekä tuotantoalueiden siirtymisen että tuotantomenetelmien muuttumisen vuoksi katsomme, että ympäristövaikutusten arviointimenettely 2002–2003 täytyy uusaa. Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 10.6.1994/468 4 § velvoittaa soveltamista ”...hankkeisiin ja niiden muutoksiin, joista Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen täytäntöön paneminen edellyttää arviointia.”

Viittaamme tässä yhteydessä KHO:n ratkaisuun 13.8.2008 Turun seudun veden Virttaankankaan allasimeytystä käyttävästä laitoksesta. Yhtiö veloitettiin rakentamaan raakaveden esikäsittelylaitos ennen veden imeyttämistä Virttaankankaan harjuun (taltio 1883, lupamääräykset 4 ja 6 s. 130). Tavase Oy:llä ei ole minkäänlaisia suunnitelmia kemiallisesta esikäsittelystä. Hankesuunnitelmassa s. 34 todetaan, että ”raakavettä ei esikäsitellä, joten imeytettävä vesi vastaa laadultaan raakavettä.” Valituksessa asiaa ei edes mainita. Ympäristöjärjestöjen käsityksen mukaan sata vuotta jatkuva järviveden pumppaaminen kaivo-, sadetus- tai allasimeytyksenä kymmeniä tuhansia kuutiometrejä vuorokaudessa harjuun edellyttää esikäsittelyä, oli laitos missä tahansa.

Esikäsittelylaitoksen tarve veisi pohjan niiltä argumenteilta, joilla tekopohjavesilaitoksen tarpeellisuus perusteltiin aikanaan alueen päättäjille. Puhdistuskemikaalien käyttö ei poistuisi ja puhdistuslietettä syntyisi huomattavan hankalassa paikassa nykyiseen Ruskon puhdistamoon verrattuna. Lisäksi niin investointi- kuin käyttökustannuksetkin nousisivat oleellisesti.

Jos siis viranomaiset katsovat esikäsittelyn tarpeelliseksi, pitäisi hakemus hylätä, eikä lisätä sitä lupaehtoihin, sillä esikäsittelyn tarvetta ei ole otettu huomioon vaihtoehtojen vertailussa, ympäristövaikutusten arvioinnissa eikä kustannusarvioissa. Tavase

**Punamultalukko järvenä vuonna 1998.**

**Kuva: Hannu Majava.**

Oy:n osakkaat eivät ole myöskään sitoutuneet esikäsittelylaitoksella täydennetyin tekopohjavesilaitoksen rakentamiseen.

Perustava ongelma Tavase Oy:n hankkeessa on tekopohjavesilaitoksen sijoittaminen kansallisesti arvokkaaseen maisemaan, jossa on Natura2000- ja luonnonsuojelualueita. Helsingin yliopiston metsämaatiteen professori Heljä-Sisko Helmisaari on todennut, että tekopohjavesilaitoksia ei tule sijoittaa kulttuurisesti tai maisemallisesti arvokkaille alueille, vaan vähemmän arvokkaaseen talousmetsään. Meneillään oleva Nesslingin säätiön rahoittama tutkimushanke 2013-2016 osoittaa, että edes 12-14 vuoden aika ei ole riittänyt sadetusimeytysalueiden palautumiseen sadetusta edeltäneeseen tilaan (prof. Helmisaaren lausunto on toimitettu aluehallintovirastoon ja hao:een muiden vastineiden mukana).

Lainsäädäntö on sopusoinnussa tämän näkemyksen kanssa. Vehoniemen-Isokankaan harjulle voidaan rakentaa teollisen kaltaisia rakennelmia vain erittäin pakottavan yleisen edun niin vaatiessa. Tästä muistutimme 13.9.2013:

”Osa laitoksesta sijoittuisi Natura2000 -alueelle. EU-lainsäädännön mukaan tällöin on kyettävä esittämään erittäin pakottavia yleisiä syitä (‘imperative reasons of overriding public interes’, direktiivi 92/43/ETY 21.5.1992 On the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora) rakentamisesta Natura2000 -alueelle. Lisäksi on kyettävä osoittamaan, että tämä on haitattomin vaihtoehto ja haitat ovat kompensoitavissa.” (Vrt. Lsl 31 § 22.12.2009/1587.)

## Vaihtoehtoja on

Tavase Oy:n hakemuksesta ja valituksesta ei ilmene mikä on erittäin pakottava yleinen syy (IROP) laitoksen sijoittamiseen Vehoniemen-Isokankaan harjulle, missä se ilmeisen varmasti sadan vuoden aikana merkittävästi heikentää alueen luontoarvoja. Valituksessa yhtiö epäsuorasti myöntääkin, ettei pakottavaa yleisen edun mukaista syytä ole: ”Hankkeella on edelleen olennaista merkitystä osakaskuntien vedenhankinnan kannalta” (s. 50). Yhtiö ei myöskään osoita sitä haitattomimmaksi vaihtoehdoksi tai esitä miten haitat olisivat kompensoitavissa.

”Olenainen merkitys” katoaa, jos hankkeelle on vaihtoehtoja. Tätä näkemystä tukevat mm. Suvantola & Similä: ”...vaihtoehdon olemassaolo on ehdoton este hankkeen tai suunnitelman sallimiselle” (Luonnonsuojeluoikeus, s. 264. Edita: Helsinki 2011).





Ympäristöjärjestöt muistuttivat 13.9.2013, että vaihtoehtoisia ratkaisuja on tarjolla. Pirkanmaalla ei ole vesipulaa, joka pakottaisi nimenomaan tekopohjavesiteknologian käyttöön. Vedenkulutus ei ole kasvanut siten kuin 1980–90 -luvun suunnitelmissa arviointiin, ja Tavasen hakemuksessa väitetään edelleen. Uusimmassa hakemussuunnitelmassa vedotaan ensisijaisesti väestönkasvuun. Tosiasiassa vedenkulutus on väestönkasvusta huolimatta jopa laskenut tai pysynyt ennallaan esimerkiksi Tampereella ja Kangasalla. Vesilaitosten vuosikertomuksista viime kahden vuoden ajalta ilmenee, ettei vedenkulutus ole lainkaan noussut Tavase Oy:n ennakoimalla tavalla, vaan jopa laskenut väestönkasvusta huolimatta (Lähde: Tampereen Veden tilastot). Tavase Oy:n osakaskunnista Valkeakoski, Kangasala, Akaa ja Tampere ovat jo päättäneet toteuttaa vaihtoehtoisia vedenhankinnan menetelmiä. Valkeakoski saneeraa Tyrynlahden vedenottamon Mallasveden rannalla. Akaa on tehnyt sopimuksen Hämeenlinnan HS-veden kanssa ja Hämeenlinnasta on rakennettu HHTT-vesihuoltolinja Akaaseen (Akaan Seutu 19.11.2014). Kangasala on jo saneerannut Rikun ja Raikun vedenottamot ja Tampere uudistaa Kaupinojan pintavesilaitoksen Näsjärven rannalla. Laitoksen kapasiteetti tulee samansuuruiseksi kuin mitä Tavasen laitoksen suunniteltu kapasiteetti olisi suunnitelmien mukaan ollut. Täten Tavase-hankkeen epävarmuuden takia sen osakkaat ovat samanaikaisesti varmistaneet vesihuoltonsa käytännössä pitkälle tulevaisuuteen toteuttamalla Tavasen 0+ -vaihtoehdot omina suunnitelminaan. Osin jo toteutuneet vaihtoehtoiset ratkaisut ovat paitsi edullisempia myös ympäristöystävällisempiä, koska ei tarvita rakentamista Natura2000 -alueille.

### Hanke ei ole yleisen edun mukainen

Ympäristöjärjestöjen muistutuksessa 13.9.2013 korostettiin, että Tavase Oy:n tekopohjavesilaitos ei ole yleisen edun mukainen hanke. Yhtiön hankesuunnitelmassa yleinen etu mainittiin yhden kerran. Nyt tehdyssä valituksessa käsite ei esiinny lainkaan. Jos tekopohjavesi olisi Pirkanmaalla erityisen pakottavista syistä yleisen edun mukaista, yhtiön pitäisi valituksessaan korostaa asiaa. Saamme sen käsityksen, että hanke on yhtiön etujen mukainen, mutta yleistä etua se ei palvele. Julkinen lehdistökeskustelu osoittaa valituksen todellisen tavoitteen. Aamulehdestä ja Sydän-Hämeen Lehestä ilmenee, että valituksen kautta mahdollisesti saatavan luvan todellinen tarkoitus on yhtiön osakkeiden arvon nostaminen. Tämä sanotaan avoimesti Akaan kaupunginjohtajan Aki Viitasaaren ja Tampereen pormestarin Anna-Kaisa Ikosen lausunnoissa (Al 20.8.2015, Shl 19.8.2015, liitteet 2 ja 3). Taloudellisen hyödyn tavoittelu on yhteiskunnassa sallittua, mutta tässä tapauksessa se on ristiriidassa luonnonsuojelulain ja Natura2000 -lainsäädännön hengen kanssa. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on päätöksessään 75/2015/2 aivan oikein nostanut ympäristöasiat etusijalle.

Kaavoituksesta toteamme, että Tavase Oy:n hanke on ristiriidassa Vehoniemen harjualueen lainvoimaisen ja oikeusvaikutteisen osayleiskaavan kanssa. Suunniteltu pumppaamo Hiedanperässä on Kangasalan rantaosayleiskaavan vastainen (Vehoniemen osayleiskaava, SisM 27.4.1983 sekä Rantaosayleiskaava, Pir 21.12.2001, lehti 9). Yhtiö viittaa valituksessaan Maakuntakaavan 2040. Se ei ole lainvoimainen ja lisäksi valmistelu on kesken. Ympäristöjärjestöt ovat vaatineet teknisen huollon alueiden eli Tavasen varaamien alueiden poistamista maakuntakaavasta Vehoniemen-Isokankaan alueella.

Muistutuksessa 13.9.2013 todettiin, että arvioitaessa Tavase Oy:n tekopohjavesilaitoksen vaikutusta alueen luontoon ympäris-

töjärjestöt vaativat kokonaistarkastelua. Kaunis kansallismaisema on monin tavoin uhattuna ja sitä on jo pilattu vuosikymmeniä. Kangasalan puolella on voimassa kahdeksan soranottolupaa ja Pälkäneen puolella kaksi. Lisäksi alueella on ollut yhdeksän jo umpeutunutta lupaa ja uusia hakemuksia on tulossa. Laajamittainen soranotto on aiheuttanut merkittävää vahinkoa Vehoniemellä. Raikun vedenkäsittelylaitos on rakennettu Natura2000 -alueelle. NCC:n soranottoalueelta on vain 240 metrin matka Raikun laitokselle. Harjun läpi kulkee valtatie 12, jonka liikennemäärät ovat jatkuvassa kasvussa. Kangasalan kunta toteaa Vatialan osayleiskaavan yhteydessä, että ”...Tiehallinto on aikeissa leventää suunnittelualan pohjois- ja itälaitaa kulkevaa Lahdentietä moottoritietasoisiksi väyläksi.” Kuluneiden kahden vuoden aikana tien leventämishankkeet ovat jatkuneet ja parhaillaan laaditaan suunnitelmaa Huutijärvelle asti. Matkaa Vehoniemelle on tästä vain kilometrin verran.

Toistamme, mitä totesimme 2013: on vakavasti kysyttävä onko Vehoniemen-Isokankaanharju lainkaan tekopohjavesilaitoksen sopiva sijoituspaikka. Ympäristöjärjestöjen käsityksen mukaan laitosta ei saada toimimaan alueella aiheuttamatta vakavia maisema- ja ympäristöhaittoja, joiden ennallistaminen on vaikeaa tai mahdotonta. Erityisen ongelmalliseksi asian tekee yhtiön suunnitteleman laitoksen pitkäaikainen toiminta, sata vuotta.

Äänestyspäätöksellä ei ole vaikutusta lopputulokseen. Eriävän mielipiteen jättänyt ei osallistunut katselmukseen ja hänen mielipiteessään on hyvin kyseenalaisia näkemyksiä. Hän mm. katsoo, että Tavasen laitos pystyy tuottamaan Vehoniemen-Isokankaan harjulla 70000-92000 m3 talousvettä vuorokaudessa, mikä ”...riittää tyydyttämään hakijan veden tarpeen pitkälle tulevaisuuteen” (päätös Nro 72/2015/2 s. 170). Useiden asiantuntija-arvioiden mukaan näin suuren vesimäärän tuottaminen jyrkkärinteisellä Vehoniemen-Isokankaan harjulla yhtiön esittämillä pienillä imeytysalueilla ei ole mahdollista. Alueita pitää tuntuvasti laajentaa tai rakentaa kokonaan uusi laitos toisaalle.

### Yhteenveto

Vaadimme, että Tavase Oy:n valitus 17.7.2015 hylätään ja Vaasan aluehallintoviraston päätös 18.6.2015 nro 72/2015/2 (LSSAVI/73/04.09/2010) pidetään voimassa. Asiaa ei tule palauttaa aluehallintoviraston uuteen käsittelyyn. Jos hanketta jatketaan, edellytämme uutta ympäristövaikutusten arviointimenettelyä (YVA). Töiden aloittamislupaa muutoksenhausta huolimatta ei tule myöntää edes vakuutta vastaan. Tavase Oy:n taloudellinen tilanne on heikko ja yhtiö on pahoin velkaantunut. Täten se ei kykene vastaamaan toimintansa seurauksista, eikä ennallistamaan väistämättä aiheutuvia ympäristövahinkoja.

Tampere 18.9.2015

**Jorma Mäntylä** **Satu Kauramäki**  
**Pj. Kangasalan luonto ry.** **Varapj. Kangasalan luonto ry.**

**Larissa Heinämäki** **Juho Kytömäki**  
**Pj. Suomen** **aluesihteer**  
**luonnonsuojeluliiton** **Pirkanmaan**  
**Pirkanmaan luonnonsuojelu-** **luonnonsuojelupiiri ry.**



**Perävalot näkyvät, kun juna pyyhkähtää Kangasalan aseman ohi pysähtymättä. Asema on lakkautettu ja laiturit purettu.**

**K**angasalaa halkoo Vatialan ja Ruutanan kautta kulkeva sähköistetty kaksiraiteinen rautatie, joka haarautuu Orivedellä Haapamäen ja Jyväskylän suuntiin. Aina 1990-luvun alkuun saakka Haapamäen suunnan paikallisjunat pysähtyivät myös Kangasalan radanvarsitaajamissa ja vielä 1980-luvun alussa vuorotarjonta oli verrattain tiheää; paikallisjunat kulkivat jopa tunnin välein. Vuorotarjontaa ja seisakkeita karsittiin rankalla kädellä, kun kiskobussikalusto hylättiin ja siirryttiin raskaaseen veturin ja pikajunavaunun yhdistelmään. 1990-luvun puolivälissä koko paikallisjunaliikenne oli loppunut kokonaan, ja dieselveturista ja sinisistä pikajunavaunuista koostuneet henkilöjunat pysähtyivät Tampereen ja Haapamäen välillä enää Oriveden ja Vilppulan asemilla.

Tällä hetkellä radalla liikennöi kolme päivittäistä kiskobussivuoroparia Tampereelta Haapamäen suuntaan, mutta kiskobussit pysähtyvät Tampereelta lähdettyään ensi kerran vasta 40 kilometrin päässä Oriveden asemalla, vaikka kulkevatkin Kangasalan radanvarsitaajamien läpi.

### Lakkaako kiskobussiliikenne

Liikenne- ja viestintäministeriön (LVM) ostoliikenteen supistamistarpeet iskevät Tampereen ja Haapamäen välillä liikennöivään kiskobussiin,

mikäli alustavat suunnitelmat toteutuvat. LVM aikoo lakkauttaa koko kiskobussiliikenteen kyseisellä välillä maaliskuusta 2016 alkaen. Uutinen oli hämmästyttävä, sillä seudulla on ponnostettu radanvarsirakentamiseen ja uuteen maakuntakaavaan on sijoitettu uusia seisakkeita mm. Kangasalle. Mikäli kiskobussiliikenne lakkaa, on huomattavasti hankalampaa yrittää palauttaa toimivaa lähijunaliikennettä Kangasalle. On harmillista, että valtio voi kävellä päätöksineen kuntien yli ilman kuulemista ja vaikutusten arviointia. Mitä virkaa on maakuntakaavoilla ja MAL-aiesopimuksilla, jos yksi osapuoli voi sanella päätökset? Tänä syksynä on myös aloitettu yhteinen seutuhanke lähijunaliikenteen kehittämistyön tueksi. Hankkeessa tutkitaan mm. tarkempia seisakkeiden rakentamishintoja ja kaavoitustarpeita. Maksavatko kunnat siis turhaan selvitystyöstä, jos sen tuloksia ei voida tulevaisuudessa hyödyntää?

### Kapasiteetti riittämätöntä

On vaikea löytää perusteluja Haapamäen suunnan kiskobussiyhteyksien heikennyksille. Kyseisen välin liikenne on säilyttänyt Suomen rautatietilaston mukaan matkustajamäärien perusteella asemansa verrattuna moneen muuhun yhteysväliin ja osa vuoroista on hyvinkin täynnä. Todelliset matkustajamäärät eivät ehkä välity VR:lle

asti, sillä kiskobusseissa ei ole enää konduktöörejä lipunmyynnissä, vaan automaattista ostettavan lipun hankinta nojaa luottamukseen. Liputta matkaavat eivät kirjaudu matkustajarekistereihin.

Joukkoliikenteen kehittämisen tulisi kasvavalla Tampereen kaupunkiseudulla nojata yhä enemmän raideliikenteeseen. Linja-autokapasiteetti on monelta osin riittämätöntä suurten ihmisjoukkojen kuljettamiseen ja matkanteko on junaan verrattuna hidasta. Lisäksi keskustojen ilmanlaatu tutkusti kärsii kasvavista pakokaasumääristä. Tampereen raitiotiehanke on hyvä esimerkki pitkälle tulevaisuuteen tähtäävästä investoinnista, joka helpottaa Hämeenkadun ruuhkia ja mahdollistaa nopean sekä vähäpäästöisen joukkoliikennenyhteyden vähän kauempaakin keskustasta.

### Matkustajia seisakkeilla

Lähijunaliikenteen kehittäminen vaatii pitkäjänteistä työtä. Valtion omavaltainen poukkoilu tuo huomattavia haasteita kaavoitukselle ja muulle yhdyskuntasuunnittelulle. Junamatkustajien lisääminen seisakkeita rakentamalla luulisi olevan tavoitteena kasvavilla kaupunkiseuduilla, sillä nykyvaatimukset täyttävä lähijunaseisake ei maksa yhtä valtatieliittymää enempää. Junaliikenteen kehittämisellä voitaisiin välttää valtateiden leventämisä ja monikais-

taistamisia, kun osa liikenteestä ohjautuisi kumipyöriltä kiskoille.

Valtateiden 9 ja 12 leventäminen ei oikeastaan auta autoruuhkiin, koska ruuhka-aikaan liikenne sumpuuntuu joka tapauksessa Tampereen rajalla. Minuutin tai kahden säästö matka-ajassa kustantaa siis melkoisesti.

Valopilkuna voidaan pitää raideliikenteen kilpailun mahdollista avautumista, mikäli nykyisiä ostoliikennesopimuksia ei jatketa. Tällaista mahdollisuutta liikenne- ja viestintäministeri Anne Berner on väläytellyt. Mi-

käli yksityinen toimija halutaan liikennöimään lakkauttamisuhan alla olevia vuoroja, on selvää, että valtion on tuttava jatkossakin liikennöintiä tavalla tai toisella. Raiteille olisi helpompi hypätä, jos VR olisi valmis vuokraamaan edullisesti nykyistä, vielä hyväkuntoista, kiskobussikalustoa. Lisäksi kilpailulle avattavien yhteyksien tulisi olla järkeviä kokonaisuuksia, esim. liikennöintimahdollisuus Nokian tai Porin suunnasta Tampereen kautta Mänttä-Vilppulaan.

Kilpailun avautuminen voi siis mahdollistaa uudenlaisia raideliikenteen

toimintamuotoja, mutta vuorojen ylläpito edellyttää jatkossa vankkaa kuntien tahtoa ja todennäköisesti taloudellisia-kin lisäpanostuksia. Toisaalta kauempana Tampereesta sijaitsevien kuntien vaakakupissa painaa myös tarve hyvien liikenneyhteyksien säilyttämiselle, jotta kunnan houkuttelevuus asukkaiden silmissä säilyy. Osa kuntalaisista kun on voinut valita rauhallisen asuinpaikan kauempaa Tampereesta vain hyvien junayhteyksien ansiosta.

Stiina Lahikainen

## Saarikylissä korjattiin sato ja arvosteltiin kotiviinit

**S**e alkoi vuonna 1991, Saarikylien kesätori, alkuperäisen tehtävänä lopettaneen koulun pihalla. Ensimmäisenä vuonna suojana oli telta, mutta jo seuraavana rakennettiin talkoilla talo, vaatimaton mutta sympaattinen. Tarjolla oli paikallisia tuotteita: leivonnaisia, vihanneksia, marjoja, hedelmiä. Kaikkea, mitä voitiin kutsua lähiruuksi, vaikkei sellainen sana vielä muodissa ollutkaan.

Syyskuun viimeisenä viikonloppuna vietettiin aina sadonkorjuun juhlaa, kesätorin kauden päättäjäisiä.

Niin tehdään edelleen, neljännesvuosisata myöhemmin. Ei enää siellä koulun pihalla. Viisi vuotta sitten se sympaattinen harmaa mökki siirrettiin Haaviston tilan pihapiiriin. Pienleipomo Heikin leivästä terasseineen ja parvigallerioineen on muutenkin tullut Saarikylien elinvoimainen kohtausta.

Sadonkorjuujuhlaan kuuluu olennaisena osana kotiviinikilpailu. Sekin täyttää ensi vuonna 25 vuotta. Saarikyläläisistä raaka-aineista itse tehdyt, pulloitetut, korkitetut ja etiketöidyt juomat voi tuoda julkiseen arvosteluun. Osallistumisoikeutta ei ole kovin tiukasti rajoitettu: osallistua saa jokainen hyvämaineinen saarikyläläinen. Saarikyläläiseksi katsotaan jokainen itseään edes hivenen saarikyläläisenä pitävä.

Tänä vuonna kilpailuviinejä kertyi kuusi kappaletta. Arvovaltaisen tuomariston muodostivat toimittaja **Kaisa Pulakka**, Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kehitysjohtaja **Isto Nordback**, Kangasala-talon toimitusjohtaja **Timo Kotilainen** ja Kangasalan keskustan Alkon myyjä **Tarja Järvinen**. Viini-tuomarointi on sokkotesti, jonka tulos oli tällä kertaa yksimielinen. Parhaaksi viiniksi tuomaristo nosti **Heikki Haaviston** raparperiiniin. Yleisön suosikiksi äänestettiin ruismestari Heikin rypälewiini. Samalle miehelle siis kaikki kunnia.

Ensi kesänä tavataan taas kesätorin jonossa. Ja syksyllä juhlietaan viinikilpailun merkkivuotta.

Seppo Palminen

Kotiviinikilpailun yleisöä vuodelta 2015.



## Lentolan FK-radan farssi, osat 3 ja 4

Kangasalla saa rakentaa ilman rakennuslupaa, jos on suhteita. Korkein hallinto-oikeus näpätty kuntaa ja mitalitöi FK-radan ympäristölupapäätöksen. Ei mene ihan kuin Strömsössä.

### Farssi numero 3

Tuli sitten sekin päivä, jolloin Kangasalla rakennusvalvonta ja rakennus- ja ympäristölautakunta (RYK) päättivät, että naapurin maallekin voi rakentaa. Tämä tiedoksi vaan kaikille rakentamista Kangasalle suunnitteleville. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa (KHO) käsitelty suunnittelutarveratkaisu oli vain tahroja paperilla, kun rakennustarkastaja ja RYK kävelivät KHO:n päätöksen yli. Valitus KHO:een asti ei autanut, koska valittaja oli väärä. KHO ei ollut siten kiinnostunut tutkimaan, että sen vahvistama suunnittelutarveratkaisua, jossa Lentolan FK-radan huoltorakennus tuli siirtää kokonaan oman (ts. kunnan vuokra-) tontin puolelle, noudatettaisiin. Näin kävi, vaikka useassa lausunnossa eri oikeusasteille FK-ratayhdistys ilmoitti rakennuksen olleen vain varastoituna osin naapuritontille ja se oli ilmoitettu siirrettäväksi omalle puolelle, kunhan rakennuslupa tulee kuntoon. Mutta eipä tarvinnut siirrellä. Kangasalan kunnan rakennusjärjestyksen määräyksetkin ovat ilmeisesti vain leikkiä.

Nyt siis rakentajat Kangasalla tarkkana. Ei kun suunnittelemaan rakentamista, ja jos sopiva paikka löytyy vaikka osittain naapurin puolelta, niin rakentelemaan vaan ja sopimaan sitten naapuritontin vuokrasta tontin omistajan kanssa, niin kaikki ovat tyytyväisiä. Suunnittelutarveratkaisusta ei ainakaan ilmeisesti tarvitse välittää, liekö sama myös poikkeuslupien osalta? Asemakaava-alueen osalta Kangasalan kunnan kanta on tältä osin vielä epäselvä. Mutta mikä on sallittua yhdelle, on yhdenvertaisuuden mukaan oltava sallittua toisellekin, eikö?

### Farssi numero 4

KHO:sta tuli 16.10. postia, jossa kerrottiin, että FK-radan ympäristöluvan tarkistaminen onkin nyt uusi ympäristölupa. Eli KHO:n vuonna 2012 määräämä luvan muuttaminen, josta oli lu-

paprosessi käynnissä yhtä aikaa vanhan luvan tarkistamisen kanssa, lakaistiin maton alle. Luvan muuttamispäätöksessä oli mainittu, että kun se saa lainvoiman, se korvaa vanhan luvan tarkistamispäätöksen. Eipä korvannut. Eli Kangasalan kunnan ympäristötoimen viranomaiset ja RYK olivat tehneet sellaisia päätöksiä, jotka eivät KHO:n mukaan olleet mahdollisia. Ei tässä tiedä itkeäkö vai nauraa. Onko tämä viranhaltijoilta ja päätöksentekijöiltä täydellistä oman hallinnonalan asioiden osamattomuutta, välinpitämättömyyttä vai taidottomuutta? Asian käsittelyssä on ollut mukana kunnan hallintolakimies ja kunnalla on ollut käytössä kuntaliiton lakimiehet, ja silti homma meni päin mäntyä. Yleensä KHO:n päätösten lopussa on toki erikseen mainittu, että 'haitankärsijät voivat saattaa tarkistamishakemukseen annetun luvan muuttamista koskevan asian vireille ympäristön-suojelulain nojalla'. Eli sielläkin on huomattu, että ei mennyt kunnan prosessi niin kuin Strömsössä.

FK-radan ympäristöluvan muuttaminen (joka on siis rankempi kuin luvan tarkistamisprosessi, jossa voi viranomaisen mukaan tehdä vain 'hienosäätöä') meni viranomaiskäsiteltyä normaalin ympäristölupaprosessin mukaisesti lausuntopyyntöineen, vastinepyyntöineen, lupahdotuksen esittelyyn ja päätökseen. Prosessi kesti lähes vuoden ja nyt siis kaikki turhaan. Me haitankärsijät olemme sikäli turvattomassa asemassa, että meillä ei voi olla tietoa, miten ja missä järjestyksessä asiat viranomaiskäsiteltyä pitää hoitaa. Me voimme ainoastaan luottaa viranomaisten tietotaitoon ja oikeudellisuuteen, tekevähän he työtään virkavastuulla! Viranomaisten perustelu, että joskus aiemmin on kuulemma asiat hoidettu nyt menetellyn mukaisesti, ei oikein lämmitä, jos KHO:n päätöksen lopussa ollut huomautus tarkoittaa sitä, että käytännössä prosessi aloitetaan kolmatta kertaa ikään kuin alusta.



Kokemuksesta jos asia tällöin pisimmän kaa-kaan, niin päätulisi vuonna olisi kulunut man asian kimhokkuudesta voi puhua, pu-kohtuullisesta tankärsijöiden hoidossa.

Voin vain RYK:n jäsenet-leet, kun huo-eipä taaskaan onnistunut. Tai mitpä se oikeastaan heitä haittaa, eihän FK-rata-melu konkreettisesti heille kuulu, eikä heidän keväätä, kesää ja syksyä pilaa. Ja voihan se olla jännääkin odottaa, että minkälainen lupahdotus tällä kertaa on tulossa pöydälle päätöksen tekoon. Olisikohan luvan muutosehdotuksessa ollut radan mahdollinen käyttö Euroopan mestaruuskilpailuihin jo laajentunut peräti maailmanmestaruuskilpailuihin?

Tilanne asemanseudulle radan läheisyydessä ei ole hyvä, eikä FK-radan ympäristöluvan tarkistaminen tuonut kuin hyvin pienen muutoksen olosuhteisiin. Toivon todella, että FK-melusta kärsivät lähinaapurimme eivät menettäisi uskoaan hiljaisemmista ajoista ja ennen kaikkea toivon, ettei kukaan lähiasukkaista menetä terveyttään 7 kuukautta vuodessa jatkuvaan kilpamootoreiden ulvontaan. Lisäksi toivon todella, että ilmeisesti jo jonkin aikaa suunnitellut muutokset siitä, että moottoriradoille saataisiin omat ohjeavot ympäristölupiin, saataisiin pikimmiten lain asteelle. Tarvetta tälle todella olisi. Kangasalan FK-rata ei todellakaan ole ainut, missä meluasioiden vuoksi kiistellään. Uskoisin, että useimmat moottoriradat Suomessa ovat samassa tilanteessa, ainakin asutuksen lähellä olevat.

Mikko Jyrinki

Anni Kytömäki:

# Luonto kaunokirjallisuudessa - esimerkkinä Kultarinta-romaani



Kirjailija Anni Kytömäki julkaisi ensimmäisen romaninsa *Kultarinta* vuonna 2014. Se pääsi Finlandia-palkintoehdokkaaksi. Kytömäki on saanut teoksestaan Kaarlen palkinnon, Blogistanian Finlandian, Tulenkantaja-palkinnon sekä Tampereen kaupungin kirjallisuuspalkinnon.

Ennen kirjailijanuraansa hän työskenteli Pirkanmaan luonnonsuojelupiirin aluejohtajana. Anni Kytömäki (s. 1980) piti Kangasalan luonto ry:n kevätvuosikokouksessa 7.2.2015 Roineen helmessä esitelmän Luonto kaunokirjallisuudessa – esimerkkinä Kultarinta-romaani. Kangasalan Luonto -vuosilehti julkaisee Kytömäen esityksen.

Edellisessä elämässäni olin täällä parikin kertaa kertomassa Pirkanmaan luonnonsuojelupiirin ajankohtaisista asioista. Vuosi sitten julkaisin ensimmäisen romaanin, 600-sivuisen Kultarinnan. Roineen helmi on hyvä paikka kertoa siitä, koska yhdessä kohdassa toinen päähenkilö Malla kulkee Vehoniemen-

harjulla. Olemme siis tapahtumien sydämessä.

Tarkoitus oli ensin puhua Kultarinnasta, mutta laajensin aiheen koskemaan luontoaihetta kirjallisuudessa. En ole kirjallisuuden tutkija. Siksi seuraavia havaintoja saa täydentää ja kommentoida. Ne ovat havaintoja, jotka ovat tulleet vastaan, kun olen vuosien varrella lukenut kirjoja ja pohtinut miten luonto tulee niissä esille.

Yleensä ihmisten kirjoittamissa tarinoissa pääroolissa ovat ihmiset. Jos metsähiiri kirjoittaisi kirjan, pääosassa olisi varmaan metsähiiri ja ihminen esiintyisi taustalla epämääräisenä pahiksena. Laji, jota itse edustaa on kiinnostavin. Siitä kirjoitetaan tarinoita ja runoja sekä se on pääosassa. Mutta toki luontokin on esillä kirjallisuudessa, enemmän tai vähemmän. Riippuu usein kirjoittajasta ja henkilötaustasta miten hän tuo luontoa esille. Luontoihmisten teksteissä se saattaa olla vahvasti esillä, mutta hyvin urbaaneilla kirjailijoilla se ei tietoisesti esiinny, vaikka on jollain tavoin mukana. Onhan jo auringonpaisteen mainitseminen luontohavainto, ja lopulta ihminenkin on luontoa. Käytännössä kaikki romaanit ovat luonnon kuvauksia. Robotitkin on rakennettu luonnon materiaasta. Luonnosta emme pääse eroon.

## Eräkirjallisuutta ja raivaajahenkeä

Olen seuraavaan erotellut miten luonto tulee esiin kirjallisuudessa. Ensimmäinen on konkreettinen tapahtumaympäristö. Eräkirjallisuuden ja seikkailukertomusten tapahtumapaikka on usein pohjoinen luonto, jonka karu ympäristö tuo lisäväriä, kun paeetaan pahiksia ja murhamiehiä. Historiallisissa romaaneissa luonto on aika paljon esillä, koska olemme asuneet aika lyhyen aikaa kaupungeissa. Ihmiset asuivat ennen maalla luonnossa eläen kädestä suuhun. Näissä teoksissa pieni ihminen yrittää selvitä suuren luonnon keskellä. Raivaajahenki kuvaa taistelua luonnon keskellä, tai sitten

luonto hyväksytään ja siellä saadaan olla vapaana.

Raivaajahenkinen Väinö Linnan *Täällä Pohjantähden alla* ei ole pahimman laatuinen, vaan siellä on hienoja luontokuvauksia. Mutta Jussin suo, joka nykyään olisi suojeltava Metso-kohde, oli ymmärrettävästi silloin elannon hankkimisen lähde, kun uudistila rakennettiin metsään.

Jack Londonin romaaneissa hyväksytään ihmisen pienuus luonnossa. Tapahtumat sijoittuvat usein Alaskan erämaihin, jossa voimakkaat ihmiset elävät karussa luonnossa tervehenkisesti sopusoinnussa ja vapaudessa.

Joissakin kirjoissa luonto on eräänlainen koriste, tärkeämpien tapahtumien yöste. Luonnon kuvaus on ulkokohtaista ja yksinkertaistavaa. Kulkista ja linnuista puhutaan lajeja mainitsematta, ja voi tulla virheitä. Luin kerran siilistä 1800-luvun puolivälin Asikkalassa, vaikka laji oli vasta tullut Ahvenanmaalle, muttei varmasti Päijät-Hämeeseen. Eräässä syyskuvauksessa kerrottiin lepän lehtien kellastumisesta, vaikka ne ruskistuvat. Monet eivät huomaa virheitä. Jotkut luontoihmiset kokevat paremmuuden ja tietäväisyyden tunnetta huomattessaan moisia virheitä.

Luontokuvaukset ovat vanhoissa klassikoissa laajoja, nykyään suppeampia. Varmaan riippuu lukijan mielialasta miten suhtautuu luontokuvauksiin. Jos haluan lukea nopeasti tempaavan kertomuksen, voivat monen sivun kuvaukset auringonlaskusta tai metsämaisemasta tuntua tylsältä. Kultarinnassa ratkaisin tämän niin, että luontokuvaukset ovat osa tapahtumaketjua ja vievät kertomusta eteenpäin.

Parhaimmillaan luontokuvaus on oivaltavaa ja piristävää, kuten Juhani Ahon *Lastuissa*. Taitavat sanavalinnat ja kuvaukset osoittavat, että Aho oli luonnossa liikkuja ja tiesi mistä kirjoitti. F.E. Sillanpään luontokuvaukset ovat pitkiä ja asiantuntevia. Leena Lehtolainen on dekkarikirjailija, mutta asuu maalla Inkoossa. Hänen teoksissaan

saattaa olla kuvaus peltovillakon kukkimisesta.

Luonto on kirjallisuudessa usein vertauskuva: ”vapaa kuin taivaan lintu”, ”ovela kuin kettu”, ”tyhmä kuin hanhi” jne. Luonnon tapahtumat rinnastetaan ihmiskohtaloihin. Ne ovat usein arvottavia, kuten myrsky, korppi, pilvinen sää ja syksy ovat huonoja, kun taas auringonnousu, peipon laulu, kukat ja kevät ovat hyviä. Olen itse yrittänyt murtaa näitä kliseitä, koska esimerkiksi korppi on hieno lintu. Sen ääni luo erämaisen tunnelman. Näitä kliseitä saisivat muutkin kirjailijat rikkoa tekemällä hyvistä lajeista pahiksia ja päinvastoin.

Joissakin kirjoissa luonto on ”luissa ja ytimissä” ja ihminen esitetään lajina muiden joukossa. Näitä ovat kirjoittaneet ihmiset, joille luonto on tuttu ja läheisempi kuin kaupunkiympäristö. Teoksia leimaa biologinen näkökulma, ihminen on luonnon osa ja elää samoin ehdoin kuin muut lajit. Mukana on usein panteistinen näkökulma. Luonto on tärkeää, mutta takana on jotain paljon suurempaa. Esimerkki on John Steinbeekin *Tunteittomalle jumalalle*. Se kertoo Josephista, joka muuttaa Vermontista Kaliforniaan ja raivaa sinne uudistilan, mutta jättää tilalle suuren tammien. Se mitä tammelle tapahtuu, symbolisoi hänen elämänsä suuren kuivuuden aikana. Tähän kategoriaan kuuluvat myös Emile Brontén *Humisenä harju* ja Eino Leinon runot, erityisesti *Hymyilevä Apollo* ja vähemmän tunnettu *Korven luoja*.

Lyriikassa luonto on harvemmin esillä, joku sanoo jopa, että ”luontoa pitää välttää, se on klisee.” Saima Harmaja (1913–1937) kuvaa luonnon ja tunteiden vuoropuhelua. Edith Södergranin (1892–1923) luonto luo mielikuvia, se onkin ehkä poikkeus tyyliuunnassa. Pentti Saarikosken (1937–1983) runoissa luonto on ohimennen mukana, mutta kuvauksissa on virheitä. Risto Rasalla (s. 1954) on hyviä luonto-oivalluksia.

Anni Kytömäki kertoi luontokirjallisuudesta Kangasalan luonnon vuosikokouksessa helmikuussa 2015 Roineen helmessä.

## Luonnonsuojelu kaunokirjallisuudessa

Usein ajatellaan, että luonnonsuojelu alkoi joskus 1960-luvulla. Se on itse asiassa paljon vanhempi juttu. Ensimmäinen tuntemani teos on James Fenimore Cooperin *Viimeinen mobikaani*, joka ilmestyi 1826. Tapahtumat sijoittuvat 1700-luvun lopun Pohjois-Amerikkaan, jossa britit ja ranskalaiset taistelivat alueen herruudesta. Intiaanijoukko yrittää pysyä kalpeanaamojen konfliktin ulkopuolella, mutta lopulta rakkaussuhteet ja muu pakottaa heidät osallistumaan taistelutoimiin. Kirjaan on sijoitettu pahis-Maguan, ovelan ketun suuhun ekologinen kannanotto kalpeanaamoista: ”Tälle kansalle hän antoi kyyhkyn luonnon – siivet, jotka eivät koskaan väsy, poikia lukuisammin kuin puille lehtiä ja sellaisen ruokahalun, että he söisivät suuhunsa koko maan. Hän antoi heille kielen, joka on petollinen kuin villikissan haukutus, kaniinin sydämen, sian (mutta ei ketun) kavaluuden ja käsivarret pitemmät kuin hirven koivet. Kielellään he tukkivat intiaanien korvat; heidän sydämensä opettaa heidät kokoamaan kaiken maailman tavaran ja heidän käsivartensa sulkevat sylleilynsä maan suolaisen veden rannoilta suuren järven saariin asti. Heidän abneutensa tekee heidät sairiksi. Jumala antoi heille tarpeeksi ja kuitenkin puuttuu heiltä kaikki. Sellaisia ovat kalpeanaamat.”

Nykyään kukaan poliittisesti korrekti luonnonsuojelija ei kehtaisi sanoa noin. Toinen esimerkki voisi olla Matti Pulkkinen teos *Ja pesäpuu itki* (1977). Se kertoo pienen kylän autioitumisesta ja miten metsät kutistuvat hakkuiden takia 1960-luvulla. Vanha isäntä on säästännyt metsiä pahan päivän varalle. Nuori isäntä ottaa rahat heti, kun saa omistusoikeuden.

Uudemasta luonnonsuojelukirjallisuudesta mainitsen yhdysvaltalaisen Jean Heglandin *Suojaan metsän siimekseen* (1996). Kirjassa yhteiskunnan rakenteet romahtavat jonkinlaisen ekokatastrofin takia. Öljy loppuu, ja kaupoista ruoka, jolloin ihmisten selviytyttävä metsän siimeksessä. Reidar Palmgrenin 2013 ilmestynyt *Sudenmarja* kertoo kaupunginpuutarhurin apulaisesta, joka alkaa vastustaa kaupungin metsien hakkuuta. Romaani kuvaa metsän hyötykäyttäjien ja suojeleijoiden konfliktia.

Pentti Saarikoski kirjoitti luonnonsuojeluaiheisia runoja. Eeva Tikka on mielestäni kirjoittanut maailman hienoimman runon: ”Kun myrsky yltyi, puut alkoivat puhua keskenään: tämä on vainojen maailma, emmekö lähtisi etsimään uutta maata? Niin metsä irtautui juuriltaan vaeltaakseen kuin vanhassa näytelmässä jonka on aika tulla todeksi. Unen lumous on siinä vaelluksessa yöperhosten ja keijujen aikaan, mutta puiden juuret vuo-



tavat verta: tämä ei ole unta, tämä on totta, totisinta totta. Väsyneenä, vaihi metsä kulkee meren rantaan, kablaa veteen, katoaa hyvästijättöä humisten. Sen ääni yhtyy meren ääneen sen latvat loittonevat maininkeina sen sydän, sydämemme vierii merivirran syliin. Yöllä kuuntelen itseäni: meren metsä, puiden pakolaisleiri puhuu. Se kuiskaa: totta minä olen, totta, se huutaa ja laivat vavahtavat minä pakolaismetsä, vaeltajametsä, kuule minua, muista. Muistan, muistan ja kuuntelen. Havuntuoksuisen merivirta vie sydäntäni. Kuin musta käpy avaa suomunsa yö.” (Kokoelmasta Kalliomaalaus, 1987.)

Luin tämän runon, kun erään ystäväni lähimetsä oli avohakattu. Tuntui kuin se kuvaisi metsän avohakkuuta. Metsä ei ole kadonnut, vaan se on kuin ryöminyt jonnekin meren syliin.

### Kultarinta

Uusin romaanini ilmestyi vuosi sitten. Kirjoitin sitä noin seitsemän vuotta. Ensimmäiset ideat sain 2005 ja 2012. Lähetin käsikirjoituksen erälle kustantajalle, joka oli siitä kiinnostunut, mutta vaati lyhentämistä puoleen ja muut-

tamista rakkausromaaniksi. Yritin, mutta parin viikon kuluttua luovutin. Olin joutunut luopumaan kirjan tarkoituksista. Käsikirjoitus meni Gummerukselle 2013, ja sieltä pyydettiin seuraavana päivänä käymään. Kustannussopimus tehtiin parissa päivässä.

Kultarinta sijoittuu vuosiin 1903–37. Päähenkilöinä ovat isä ja tytär Erik Stenfors (s. 1896) ja Malla Stenfors (s. 1919) sekä karhu. Kirja kuvaa autonomian ajan lopun, sisällissodan, kieltolain ja Lapuan liikkeen ajan Suomea. Erik alkaa nähdä Lapin metsän uudella tavalla epäonnistuneen rakkaussuhteen takia, ja samalla hän välttää sisällissodan. Palattuaan etelään hän löytää uuden suhteen ja saa lapsen, Mallan. Tyttö kasvaa, ihailee isäänsä ja on tämän mukana metsässä. Mallasta tulee luontoromantikko, jonka mielestä metsässä on muuta kuin mitä näkyy, ja onhan siellä: karhu, kultarinta, kontio, tapio, maurihinen. Se, tai hän on kirjan kolmas päähenkilö. Kultarinta on karhun toisintonimi.

Kansanperinteessä on paljon kertomuksia työstä ja karhusta. Hyljeksitty

tyttö menee metsään ja kohtaa karhun, jonka kanssa muuttaa yhteen asumaan. He saavat lapsen, joka on osittain karhu ja ihminen.

Halusin kirjoittaa oman version tytön ja karhun rakastumisesta. Päätin sijoittaa sen aikaan, kun karhumytologia eli, vaikka se alkoi olla jo katoavaa perinnettä. Siksi kertomuksessani Malla kohtaa metsässä Joelin, ja pohdin sitten onko hän poika vai karhu, kultarinta.

Karhumyyttejä on hyvin kuvattu teoksessa *Karhun vuosi* (Toim. Marjo Meriluoto-Jaakkola. Tampereen museoiden julkaisuja 109, Tampere 2010). Eerikin esikuvana on **Rolf Palmgren** (1880–1944), Suomen ensimmäinen luonnonsuojeluvalvoja, Korkeasaaren intendentti ja lintuharrastaja. Hän teki aloitteita ensimmäisistä kansallispuistoista ja luonnonsuojelulaeista.

Aioin ensin kirjoittaa historiallisen kirjan Rolf Palmgrenistä, mutta tein sitten kaunokirjallisen teoksen. Kultarinta liikkuu siis todellisen ja keksityn ympäristön puolivälimaastossa. ■

Kuva: Risto Sukki



## Kultarinta vie mukanaan

Luin ensimmäisen kerran Anni Kytömäen kirjoittaman Kultarinnan pian sen ilmestyttyä (v. 2014) ahmimalla ja eläytyen. Päälimmäiseksi jäi mieleen uskomattoman vivahteikas luonnokuvaus, vertaansa vailla. Miten joku pystyykään kuvailemaan luonnon monipuolisuutta noin innostavasti! Ihmisten elämänvaiheet ja kohtalot vuosisadan alun yhteiskunnallisten mullistusten aikana veivät myös mukanaan. Tämä kirja jättää tuskin ketään kylmäksi.

Kirjan saamat arvostelut ovat ylistäviä. Kiteytyksenä vaikkapa tämä: ”Ytimeltään Kultarinta on luonnonsuojelijasukupolven vihreä metsäraamattu” (HS, 25.5.2014 2:00 Matti Mäkelä). Ylistykseen on helppo yhtyä. Teoksen laajuus (644 sivua) tulee yksityiskohtaisesti kuvailevasta kerronnasta, mikä on pitkälti sen rikkauskin. Mitään en osaisi karsia siitä pois. Ensimmäisellä lukukerralla, en ollut kai tarpeeksi valppaana, jouduin siksi kertojan vaihtuessa palaamaan etsimään kenestä olikaan nyt kyse. Toinen kerta selkeytti.

Kultarinta-teoksen tapahtumat sijoittuvat vuosiin 1904–1937. Se kertoo kahden sukupolven elämänvaiheista sekä rakkaudesta luontoon ja koskemattomaan erämaahan.

Ensimmäisen osan päähenkilö Erik on kasvanut rikkaassa kodissa taiteellisen äidin ja rationaalisen isän ristipai-

neessa. Luonteensa herkkyyden hän tuntuu saaneen äidiltään. Isä on etäinen, hyödyntää metsää ja rakennuttaa rautatietä. Kun poika menettää äitinsä, löytää hän lohtunsa luonnosta sekä eläinten ja lintujen tarkkailusta. Metsäretkillään luonnontutkija tutustuu kumoukselliseen torpantyttöön, josta tulee hänen lapsensa äiti. Ajan kulkutauti vie äidin vuosiksi sairaalaan, jossa hän menehtyy. Tytär jää isänsä hoteisiin ja saa vahvan kosketuksen luontoon metsäretkillä isänsä kanssa.

Toisessa osassa kuvataan Mallan elämää sijaiskodissa ja koskettavasti isän ikävää. Vaikka isä ja tytär joutuivat eroon toisistaan, polut risteilivät arvaamatta ja lopulta yhtyvätkin. Vuosia myöhemmin Erik elää tyttärensä Mallan kanssa. Heillä on paljon koettavaa ja jaettavaa. Kirjassa kuvataan isän ja lapsen välistä suhdetta toisiinsa riipaisevan kauniisti. Luonto on siinä ehtymätön tutkimuskohde ja ilo lemmeille.

Kultarinnan vetovoima on sen herkkyydessä ja elämyksellisyydessä. Anni Kytömäen kieli säkenöi vivahteikkaasti kuvatessaan luonnon monimuotoisuutta ja väkevyyttä. Myös henkilöiden tunnot ja väliset suhteet on uskomattoman pienin, hienovaraisin elein tuotu esille. Tähän kaikkeen lukija helposti samaistuu ja elää mukana. Itse luin kirjaa aistit herkistyneinä; silmät näkivät, korvat kuulivat, kyl-



Anni Kytömäki: Kultarinta. Romaani, 644 s. Gummerus 2014.

myys ja lämpö tuntuivat iholla. Henkilöiden mielenliikkeet elivät omassa mielessä pitkäänkin.

Kirjassa on myös runollisuutta ja mystiikkaa. Eläimiä ja luontoa kunnioidetaan ja kohdellaan sen mukaisesti. Kerronta yhdistää ihmismielen ja luonnon. Luonto tarjoaa suojan, mutta on samalla tuntematon ja kesytön. Kytömäen sanoin metsä on joskus arka villieläin; toisinaan se painaa selkää maailmansuurena reppuna.

Toiseen kertaan luettuna kirjasta löytää yhä uusia puolia. Se on lukukokemuksena mahtava ja voin suositella ehdoitta kaikille. Varsinkin kaupungissa kasvaneelle se avaa uusia arvoja ja näyttää luonnon kauneuden kaikessa karuudessaankin. Luonnorakkautta ja suojelunhalua sen kuvaukset syventävät varmasti kaikilla.

Tämän kirjan luettuani katson ja arvostan metsää ja luontoa kaikkine puolineen uudella, syvemmällä tavalla. Luonto on ihmiselle korvaamaton ja sen puolesta on väsymättä taisteltava.

Pirkko Hakulinen



Punainen Risti

KANGASALAN OSASTON KIRPPUTORI

Kangasalantie 1133/yläkerta

Tervetuloa edullisille ostoksille!

Aukioloajat:  
ti – pe klo 14 – 18, la klo 10 – 14

Rauhaisaa Joulunaikaa!

# Hamppu, pelasta metsämme!

**B**iotalous on yksi hallituksen paljon puhutuista kärkihankkeista. Siinä on jaossa paljon rahaa mutta visiot näyttäisivät olevan joko erittäin epärealistisia tai pyörän keksimistä uudelleen. Meneillään olevassa metsäteollisuuden ja sen lobbareiden puuntuotantoon pohjautuvassa biotalouskiimassa olisi kuitenkin hyvä muistaa muutama asia.

Väitetään että Suomen metsien kasvu on nykyisin yli 100 miljoonaa kuutiota ja siitä käytetään vain 56 miljoonaa kuutiota vuodessa. Se ei kuitenkaan tarkoita että metsissämme olisi 44 miljoonaa kuutiota puuta turhan panttina odottamassa puuteollisuutta. Metsänkaatomatematiikkaa avataan hyvin esimerkiksi Luonnonsuojelijan numerossa 2/2015 Ismo Tuorman sanoin.

## Luonnontilainen metsä vs talousrisukko

Luonnollinen, ihka aito metsä on todellisuudessa erittäin monimuotoinen, energia- ja ravinnevirroiltaan sekä lajien vuorovaikutussuhteiltaan huikaisevan pitkälle kehittyneet ekosysteemi.

Se on kymmenien tuhansien eläin-, kasvi- ja sienilajien koko planeettamme elämää ylläpitävä koti. Nykyiset euroissa mitattavat risutarhat ja ympäri maan kasvavat pusikat ovat kaukana hyvin voivasta, monimuotoisesta metsästä, jossa puut saavat elää aikuisiksi.

## On olemassa vaihtoehto

Meillä on muitakin vaihtoehtoja saada taloutemme nousuun. Muualla maailmassa tästä löytyy jo paljon käyttökelpoisia ideoita ja kokemuksia. Irroutautumalla metsäteollisuuden pihdeistä voisimme käynnistää aivan uudenlaisen, ympäristöystävällisen teollisuuden ja pelastaa metsämme.

Ratkaisun nimi on hamppu, kuituhamppu ja öljyhamppu. Puuntuottajien mukaan yhden sellukuution tuottamiseen tarvitaan kuusi kiintokuutiota puuta. Hamppua viljelemällä saadaan lukuisia hyötyjä puuntuotantoon verrattuna. Se tuottaa sadon joka vuosi ja yhdeltä hamppuhehtaarilta saadaan nelinkertainen määrä kuitua verrattuna hehtaariin puuta. Hamppuhehtaari tuottaa myös enemmän happea kuin puuhehtaari.

## Metsäbioenergia ei ole hiilineutraalia

Metsästä saatava biomassa ei ole päästötöntä vaan vähentää metsän hiilivarastoja niin puuaineksesta kuin maaperästäkin. Maaperä vahingoittuu koneellisesta metsänkäsittelystä vapauttaen hiiltä. Mikäli puu käytetään rakentamiseen, merkittävä osa hiilestä varastoituu rakennuksen osaksi mutta jos puu poltetaan, sen sitoma hiili vapautuu nopeasti ilmakehään.

Hamppu taas puhdistaa maata kerästen itseensä mm. raskasmetalleja. Juu-

Siinä missä hampusta on moneksi talouden, terveyden ja ympäristön pelastajana, monimuotoisesta, elävästä metsästä on moneksi koko kauniin planeettamme pelastajana. Kuva: Satu Kauramäki

ret ovat niin voimakkaat, että ne sitovat maata ehkäisten eroosiota joten hamppu pärjää siis hyvin jyrkästikin viettävillä tienvierillä ja joutomailla. Kun valitaan korkeimmiksi kasvavia hampulajikkeita, ne sitovat ilmasta hiilidioksidia niin tehokkaasti, että laajoilla alueilla kasvatettuna se vaikuttaisi merkittävästi ilman ja maaperän laatuun.

## Hampusta on moneksi

Vaikka Suomessa on jälleen ryhdytty pikkuhiljaa elvyttämään hampun viljelyä ja tuotekehittelyä, todellinen läpimurto odottaa vielä tekijöitänsä. Maailmalla hampusta tehdään lukemattomia, kymmeniä tuhansia tuotteita huomattavasti pienemmällä ympäristövahingoilla kuin raskaaseen, energiaa tuhlaavaan öljykoneistoon ja kemikaaleihin pohjautuva puuteollisuus tulee koskaan pääsemään.

Yksittäisiä tuotteita luettelematta esimerkkejä joissa jokaisessa hampulla on lukemattomia käyttömahdollisuuksia: Terveydenhoito, ruoka, rakentaminen, kosmetiikka, paperiteollisuus, tekstiiliteollisuus, ympäristön puhdistus, erilaiset biomuovit, pakkausteollisuus, liikenne sekä autoteollisuus.

Pirkanmaallakin on Ely-keskuksen tietojen mukaan noin vajaa 21 tuhatta hehtaaria kesantopeltoja jotka voitaisiin ottaa hyötykäyttöön. Koko maan kesantopeltojen määrä on noin 240 tuhatta hehtaaria. Sillä määrällä suojeltaisiin jo liki miljoona (noin 960 tuhatta) hehtaaria tällä hetkellä sellunkeittoon menevää metsää kasvamaan täysi-ikäiseksi jo lapsena tuhoamisen sijaan.

Tahdommeko me siis hukuttaa itsemme sellualtaaseen sille uhrattujen hakkuuraiskioiden keskellä vai siirtyä kohti tiedostavaa, aidosti ympäristöystävällistä tuotantoa ja kulutusta?

Toivoisin että Suomi ottaisi vihdoin askeleen tälle vuosituhannele ja lakkaisi tuhlaamasta metsiämme, kansallisuusomaisuuttamme, metsäteollisuuden lyhytnäköiselle ahneudelle. Vaihtoehdot ovat olemassa.

Satu Kauramäki

## Kangasalan luonto ry:n hallitus 2015

**Jorma Mäntylä**  
0400 333575, jmantyla@kaapeli.fi

**Heikki Toivonen**  
040 7401689, toivonenhe@gmail.com

**Satu Kauramäki**  
045 6714774, satu.luonnonsuojelija@gmail.com

**Kalevi Lepo**  
0400 505809, kalevi.lepo@luukku.com

**Hannu Majava**  
0400 341210, majavahannu@gmail.com

**Leena Varho**  
044 5654964, leena.rahikka@luukku.com

**Marja Rassi**  
045 1305451, marja.rassi@welho.com

**Tuija Lahti**  
lahti.tuija@gmail.com

**Kari Sipilä**  
0400 722123, kakex83@gmail.com

**Nina-Carita Säpyskä**  
044 0554451, nina-carita.sapyska@kotiportti.fi

**Tuula Säpyskä**  
040 7488471, tupuska@hotmail.com

**Pauliina Henttinen**

## Kangasalan Luonto netissä

Kangasalan Luonto -vuosilehdet 2009–2014 löytyvät arkistoituna yhdistyksen verkkosivulta:  
<http://www.sll.fi/pirkanmaa/paikallisyhdistykset/kangasalan-luonto>  
Muun muassa Lentolan FK-radnan tapahtumista kerrotaan aiemmissa vuosilehdissä.

## Kangasalan luonto ry.

Kevätvuosikokous pidetään lauantaina 13.2.2016 klo 9.30–13.00 juhlatalo Roinen Helmessä (Vehoniemenkylätie 100, 36570 Kaivanto).

Esillä sääntömääräiset asiat.

Vapaa pääsy – kahvitarjoilu – tervetuloa!

Hallitus



Tervetuloa mukaan toimintaan!

*Kangasalan luonto ry.*

Valoisaa Joulua!

**Studio**  
Reetta Muranen Oy

Studiolta joululahjaksi myös lahjakortit!  
[www.studioreettamuranen.fi](http://www.studioreettamuranen.fi) 040 7572435

# Kangasalan luonnon toimintaa 2014–15

**K**angasalan luonto ry:n toiminta on jatkunut vilkkaana 2014–15. Kevätvuosikokous pidettiin 7.2.2015 Vehoniemellä. Hallitus on tämän jälkeen kokoontunut kolme kertaa. Yleisötapahtumia on järjestetty yksi.

Kangasalan Roineen helmessä (Vehoniemenkylätie 100) pidetyssä kevätkuokouksessa 7.2.2015 puheenjohtajaksi valittiin edelleen **Jorma Mäntylä**. Hallituksen jäseniksi valittiin **Pauliina Henttinen**, **Satu Kauramäki** (varapj.), **Heikki Toivonen**, **Marija Rassi**, **Kari Sipilä**, **Leena Varho**, **Tuija Lahti** sekä varalle **Nina-Carita Säpyskä**, **Hannu Majava** ja **Kalevi Lepo**. Toiminnantarkastajiksi valittiin **Elina Aro** ja **Esko Virtanen** sekä heidän varalleen **Ritva Karvinen** ja **Pentti Pispala**.

Kaikki hallituksen jäsenet ovat tehneet työtään vapaaehtoisesti ilman palkkaa oman toimen ohella. Tämän

vuoksi tapahtumat sekä erilaiset lausunnot, muistutukset ja valitukset on tehty priorisoiden. Keskeiset lausunnot ja kannanotot valmisteltiin sähköpostitse ja toimitettiin viranomaisille yksimielisyyden löydyttyä.

Suojelun kärki -kiertopalkinto vuodelle 2015 myönnettiin yhdistyksen pitkäaikaiselle hallituksen jäsenelle ja varapuheenjohtajalle **Kalevi Levolle**. Vuosikokous katsoi, että Lepo on tehnyt pitkään työtä yhdistyksessä ja hän auttoi osaltaan yhdistystä 2000-luvun taitteen vaikeiden vuosien yli.

Yleisötapahtumia järjestettiin kertomuskaudella yksi, luonnonkukkien päivän retki 14.6.2015. Yhdistys oli mukana Mobilia-museon Kesäpäivä Kangasalla -tapahtumassa 28.6. sekä kunnan 150-vuotisjuhlien sadonkorjuukarnevaalissa 29.8., jolloin oli samalla Suomen luonnon päivä. Luonnonkukkien päivän retken sekä sadonkorjuukarnevaalin luontoretken oppaana toimi **Heikki Toivonen**.

Kuva Luonnonkukkien päivästä löytyy sivulta 2.

Yhdistys on lausunnonantajan asemassa. Lausuntoja, muistutuksia ja kannanottoja on kaudella 2014-15 tehty kolme.

Yhdessä Pälkäneen seudun ympäristöyhdistyksen ja Pirkanmaan luonnon-suojelupiirin kanssa tehtiin laaja muistutus Sahalahden rantaosayleiskaavasta.

Pirkanmaan liitolle annettiin lausunto Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 luonnoksesta. Yhdistys vaati, että Vehoniemen-Isokankaan harjualueelle suunniteltua tekopohjavesilaitosta, sen raakavesipumppaamoja Hiedanperässä ja sen siirtolinjoja koskevat merkinnät poistetaan. Pohjavesialue Isokangas-Syrjänharju 0463551 A jaetaan kahden osa-alueeseen, joista Kinnalan vedenottamon osa-alueen alueluokka säilytetään ennallaan (I luokka), mutta toisen osa-alueen (Tausti, Kankaanmaa, Syrjänharju) alueluokitus poistetaan kokonaan.

Tavase Oy:n hakemus tekopohjavesilaitoksen rakentamiseksi hylättiin Vaasan aluehallintovirastossa kesäkuussa 2015. Yhtiö valitti päätöksestä, minkä johdosta yhdistys antoi yhdessä Pirkanmaan luonnon-suojelupiirin kanssa vastineen. Se julkaistaan sivulla 14 tässä lehdessä. ■



**Kalevi Lepo** sai Suojelun kärki -kiertopalkinnon pitkäaikaisesta toiminnastaan Kangasalan luonnon hallituksessa.

## Kaikki hommat hoituu – kysy vaikka: DT-keskus Kuivakäymälä

- kuivakäymälät
- jätevesilaitteet
- jätevesisuunnitelmat
- toteutukset
- jätevesilaitteiden huollot
- kuivakäymälöiden huollot ja korjaukset
- pienet remontit



Artturintie 12 E  
Kangasala

050 5722257,  
050 4938145,

info@dtkeskus.fi

www.dt-keskus.fi

*Hyvät luontoihmiset,*  
tervetuloa joulun kirkkohetkiin!  
www.kangasalanseurakunta.fi



### Heikin Leipä

Pienen pienen kotileipomon sympaattinen puoti.

Paljon hyvää:  
pullaa, leipää, vatruscoita,  
luomujauhoja...  
Ruisleivän salaisuus: oman  
tilan luomujauhot ja Suomen  
vanhin taikinajuuri.

Avoimna lauantaisin 12–14.  
Saarikyläntie 888,  
36570 Kaivanto



## POHTIOLAMPI Kangasala

Vapaa-aikaan ja yksityistilaisuuksiin.  
Sääksikeskus kehittyä edelleen.

http://www.saaksisaatio.fi/saaksikeskus/  
e-mail: jouko.alhainen@pp.inet.fi  
p. 040 528 3030

## Hinnaltaan kevyempi, sydän täyttää rautaa!

Kangasalan Sanomat diginä 60,-

Tilaa KS-Digi saman tien Kauppamyymälästä. Saat uuden sähköisen, rikastetun näköislehden jo julkaisupäiviä edeltävinä iltoina: maanantaisin ja torstaisin klo 19. Voit itse valita maksatko tilauksesi kerralla vai puolivuosittain.

Klikkaa [kauppamyymala.fi/ks-digi.html](http://kauppamyymala.fi/ks-digi.html)



